

tv-15 naš TOVARIS

Št. 5
3. februarja 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Moda »prepovedanih tem«

Katere so pri nas prepovedane teme obravnavanja življenja in zgodovine? Takih tem pri nas ni, so menili na nedavni seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije delegati-borci, ko so ob obravnavanju nekaterih vprašanj s področja založništva (in s tem tudi literature) spregovorili o ta čas že kar modno razširjenih literarnih delih in odrskih predstavah, ki da imajo že na samem začetku, ko stopajo pred presojo občinstva, reklamno razglašeno, opraviti s tako imenovanimi »prepovedanimi temami«. Razglašenost pa še ne pomeni, da gre za dela visoke umetniške vrednosti, ali konstruktivno obravnavanje zgočih družbenih vprašanj. Ob tem so na omenjeni seji premišljali tudi o vprašanju idejne naravnosti najrazličnejših recenzentov ter v zvezi z založniško dejavnostjo o tem, kolikšna in kakšna je pri pripravljanju knjižnih programov dejanska odgovornost založniških svetov in kaj storijo družbeni faktorji v procesu od načrtovanja do izdaje neke knjige.

Ob takšnem premišljanju so borci izrazili tudi samokritično misel, da se pogosto do teh vprašanj obnašajo preveč mlačno, da so premišljanja vse pre pogosto preveč splošno-sistemska, ter da borci premalo izkoriščajo možnosti na področju publicistike za uveljavljanje svoje kritične misli. Nena zadnje so bili tudi mnjenja, da o teh in takih vprašanjih vse premalo govorimo v Zvezi komunistov, zlasti še zadnje čase, ko so na vseh dnevnih redih številnih sej skoraj izključno le gospodarska vprašanja. Ponovno so poudarili, da borci niso za izogibanje žgočim temam iz našega življenja in razvoja, in da o teh vprašanjih moramo in moremo spregovoriti tudi z umetniško govorico. So pa proti podtikanju, prenapihovanju posameznih problemov in proti senzacionalističnemu populariziranju umetniško povprečnih in šibkih del s pamfletnim predznakom.

B. Ž. J.

Minuli teden sta v izobraževalnem centru v Ljubljani končala šolanje za miličnike dva oddelka slušateljev, njihovo nadaljnje usposabljanje pa se bo odslej nadaljevalo in utrjevalo v vsakdanjem delu. Poklic miličnika je v marsičem lep in zanimiv, njegova največja vrlina pa je pomoč ljudem in družbi v vsakem primeru. Tega se še kako dobro zavedajo fantje v modrem, med njimi tudi miličnica, ki so minuli teden končali šolo za miličnike.

Na slovesnosti je zbranim spregovoril namestnik sekretarja za notranje zadeve Janez Winkler, ki je med drugim dejal:

»Najbolje je, da čimprej pozabite zadovoljstvo ob uspešnem koncu šolanja. Pravo učenje se šele začne na delovnih mestih ob zahtevnih nalogah, ki jih ponuja življenje.«
Jože Čurin

Na Pokljuki so bili na dva najstrednjem smučarskem tečaju gojenci vojaške akademije kopenske vojske iz Beograda. Poleg osnovne šole smučanja so se urili tudi v drugih vojaških veščinah na snegu, kot je izdelava zaklonišča, igluja, partizanskega bivaka in seveda tudi njihovo koriščenje. Fizični sposobnosti so enakovredne iznajdljivost, orientacija in premiki v snegu v pravi smeri do cilja. Tu je stopila na plan topografija. Eden od namenov tečaja pa je bil tudi spoznavanje alpskega sveta kot delčka naše domovine in navezovanje stikov z ljudmi v okolju. Več o tem na 5. strani.

Ž. D.

V soboto, 5. februarja, bo ob 11. uri v dvorani Golovec v Celju 20. tradicionalno srečanje borcev 14. divizije. Ob tej priložnosti bo 15 občinskih skupščin izročilo tej slavni partizanski enoti skupno domicilno listino. S srečanja bo obširneje poročal tudi TV-15 Naš tovariš, hkrati pa vas opozarjamo na obširen in dokumentiran zapis o bojih Šerčerjeve brigade, ki ga je napisal Milan Guček in ga bo mo začeli objavljati v nadaljevanjih v prihodnji številki. (Na fotografiji je izvozni jašek rudnika Senovo pred napadom Šerčerjeve brigade).

B. K.

Kjer je volja, je tudi pot

Spomin rojstva in smrti velikega revolucionarja Edvarda Kardelja-Krištofa

Pred tridesetimi leti 27. januarja se je v Ljubljani rodil Edvard Kardelj, revolucionar in mislec, borec za vse tisto, kar je za človeka dobro, za človekovo srečo. In ko so bile 9. februarja 1979 izrečene besede: Umrl je..., je za njimi vstal občutek velike izgube. Ostala pa so njegova dela. Njegova odkrivajoča znanstvena misel, njegovo vizionarstvo živi v vsaki celici naše družbe, neizčrpen vir, ki se vsak dan znova potrjuje v naši družbeni praksi.

Tovariš Kardelj je s svojo doslednostjo in neustrašnostjo znal pritegniti v boj vse tiste sile, ki so zagotavljale nepretrgan vzpon revolucije. »Dejansko je partija postala voditeljica naroda, na njej leži glavna odgovornost za rezultate herojskega narodnoosvobodilnega boja. Zato morajo biti vsi ukrepi, vsa prizadevanja naše partije na področju političnega in oboroženega boja posvečena osnovnim ciljem sedanjega narodnoosvobodilnega boja: zmagi naroda, osvoboditvi naroda,« je poudaril Edvard Kardelj leta 1943.

Kardeljeva revolucionarnost prerašča v nadaljnji razvoj revolucije; revolucije današnjega časa za boljši jutri. »Kjer je volja, je tudi pot,« je Kardeljeva in naša skupna misel.

V SPOMIN TOVARISU KRIŠTOFU – Številnim slovesnostim ob 73. letnici rojstva velikega humanista, revolucionarja, borca, državnika in misleca Edvarda Kardelja so se v soboto, 27. januarja, s svojo pridružili tudi vojaki-graničarji iz karavle v Ratečah, ki nosi njegovo ime. Slovesnosti so se udeležili tudi Stane Dolanc, Ivan Maček-Matija, Vinko Hafner, Marija Zupančič-Vičar, predstavniki JLA in drugi.

O življenjski poti in revolucionarnem delu tovariša Krištofa je govoril pomočnik poveljnika ljubljanskega območja Vinko Šunjara. Zatem pa so vojaki iz karavle Edvarda Kardelja-Krištofa-Bevca in učenci osnovne šole Gorenjski odred iz Žirovnice pripravili kulturni spored. Predstavniki poveljstva ljubljanskega območja pa je najboljšemu vojaku karavle izročil knjigo Edvarda Kardelja o Zvezi komunistov Jugoslavije.

B. K. in Ž. D.

Nikoli več vojne

Casi so krizni in v takšnih časih se je poleg ekonomske krize bati tudi krize človeške zavesti. Ta se nam zares kaže v različnih odtenkih. Da pa je preteklost vendarle vsaj malo izučila človeštvo, nam kažejo številne demonstracije več tisoč Nemcev po zahodnonemških mestih, ki so pred dnevi, na obletnico Hitlerjevega prihoda na oblast, demonstrirali pod geslom »Nikoli več fašizma – nikoli več vojne«.

Seveda so demonstracije veljale spominu vsega, kar je fašizem na svojem pohodu monstroznega storil, hkrati pa tudi nekaterim pojavom, ki v današnjem času obujajo fašistično miselnost in nestrpnost. Ena takšnih konkretnih pojavov je brez dvoma napihovanje sovražnega razpoloženja do tujcev, ki so zaposleni v Zvezni republiki Nemčiji.

Prav ob teh številnih demonstracijah in ob glasovih proti neofašističnim izbruhom in pojavom, nekateri zahodnonemški časniki ugotavljajo, da je tudi petdeseta obletnica Hitlerjevega prihoda na oblast lahko priložnost, da se spomnijo z vso težo spomina na čas, ki bi ga sicer najraje »preskočili«, ki v šolskih učbenikih, kot je zapisal nek mladenič, zavzema le nekaj strani.

Venec na ponik žrtvam fašizma je pomenil hkrati tudi znamenje protesta proti jedrskemu oboroževanju.

B. Ž. J.

Preobremenjeni delegati

Več kot 200.000 delegatov, izvoljenih na lanskim volitvah ugotavlja, da brez razbremenitve obsega njihovega dela ne bomo dosegli večje kvalitete v samoupravnem odločanju. Na dnevnem redu delegatskih skupščin je pogosto 20 in več točk dnevnega reda, pismena gradiva, ki jih prejema delegati, pa imajo pogosto 500 in več tipkanih strani. Zato je republiška skupščina imenovala posebno strokovno politično skupino, katere delo je vodil predsednik družbenopolitičnega zbora skupščine SR Slovenije tovariš Ciril Ribičič. Delovna skupina je v uvodu ugotovila, da se da razbremeniti delegatske skupščine, ne da bi menjali ali dopolnjevali obstoječo zakonodajo, pa tudi sicer se naše delegatske skupščine več ukvarjajo s sprejemanjem predpisov, namesto da bi pozornost namenile tudi vprašanjem njihovega uresničevanja. Zato bi z doslednim uveljavljanjem na-

čel in omejitev Ustave SR Slovenije in izpeljave sistemske zakonodaje lahko dosegli največ. Zakoni, ki jih obravnavamo, bi lahko namreč imeli veliko manj načelnih določb in deklaracij, manjkale bi lahko določbe o vsebini samoupravnih sporazumov, predvsem pa bi morali tiste akte, ki preveč podrobno dirigirajo samoupravljanju kako in kaj, kratkomalo izpustiti.

Kazalo bi preučiti, ali je možno pooblastiti izvršni svet za sprejemanje družbenih dogovorov, za katere je sicer značilno, da pogosto v nasprotju z zakonom o združenem delu konkretno urejajo zlasti finančna razmerja (organiziranje in financiranje zimskih olimpijskih iger, setovnega prvenstva v namiznem tenisu v Novem mestu...).

Aktualno vprašanje je ponavljanje določb, ki ponovno urejajo odnose, ki so sicer na splošno že urejeni v posameznih sistemskih zakonih. Posamezni taki pojavi so zla-

sti očitni v že sprejetih zakonih o družbenem planiranju, svobodni menjavi dela, ureditvi cen, nalogah na področju SLO in DS...

Nadaljnja naša slabost je v tem, da premalo kritično obravnavamo pobude za spremembe in dopolnitve še neuveljavljenih zakonov. V teh primerih bi zlasti morali zaostiti odgovornost za izvajanje zakonov. Prav tako bi morali predlagatelje zakonov zavezati s konkretnimi usmeritvami za njihovo izvajanje.

Z realnejšim načrtovanjem programov dela in restriktivnim razlaganjem poslovnika, doslednejšim spoštovanjem Resolucije o temeljnih zakonodajne politike, lahko veliko naredimo za kvalitetnejše delo delegatov. S tem delegati sicer ne bodo imeli manj dela, bodo pa lahko več časa posvetili poglobljenim razpravam za naš razvoj zelo bistvenim vprašanjem, ki terjajo kreativno delo vse delegatske baze.

N. M.

Pomembnejši dogodki iz zgodovine 30. divizije

V noči iz 11. na 12. januarja 1944 je 32. divizija, ki se je kasneje preimenovala v 30., s 17. in 18. brigado napadla sovražni postojanki Avče in Bodrež ter porušila železniški most pri Logu. To je bila prva akcija divizije po sovražnikovi ofenzivi novembra 1943. V sovražnikovi ofenzivi, ki je potekala od 17. do 20. januarja 1944, so uspešno delovale vse tri brigade divizije. Uničile so sovražnikove kolone pri Srednjem Lokovcu, na Predmeji in Trnovem. Posebno pa so se izkazale v bojih pri Lokvah, kjer so zadale sovražniku hud udarec. Sovražnikova ofenziva je propadla. V noči iz 30. na 31. januarja leta 1944 je divizija začela svoj zgodovinski pohod v Beneško Slovenijo in Furlanijo. Tri tisoč borcev je prečkalo Sočo med Kanalom in Plavami. Nemci so jih začeli takoj napadati, vendar je divizija prodirala v Benečijo po načrtih. Spotoma je uničila sovražnikovo postojanko v Sv. Kvirinu (Sanquirino), rušila je ceste in železniško progo ter uničila nekaj sovražnikovih kolon v dolini Soče in Nadiže. Iz desetega na enajsti februar pa je zavzela sovražnikovo postojanko v Fojdi (Faedis) in tako najgloblje prodrla proti Furlaniji.

Franc Bavec-Branko

Bomo splavali iz težav

Vse kaže, da smo 1982. leto v Sloveniji gospodarsko končali ugodno. Industrijsko proizvodnjo smo povečali za 2,1 odstotka, načrtovali smo 2 odstotka, kmetijstvo je naredilo za 4 odstotke več, načrtovano je bilo 3 odstotka, in produktivnost se nam je povečala za 1,2 odstotka. Kljub povečanemu izvozu ta še ni dosegel načrtovanega, in smo tako pokrili uvoz z izvozom, nekaj manj kot 95 odstotkov. Dohodek je bil dejansko nekaj manjši kot leto poprej, to pa v glavnem po zaslugi še vedno precej visoke inflacije.

O teh in še nekaterih drugih kazalcih našega gospodarjenja so spregovorili na nedavnem posvetu republiške konference SZDL Slovenije s predsedniki in sekretarji občinskih konferenc SZDL. Nemalo pozornosti so namenili novim posojilom, ki naj bi zadolženost Jugoslaviji v tem letu povečali še za 1 milijardo dolarjev. V javnosti so se namreč pojavile nekatere ocene, da smo dobili te kredite po neugodnih pogojih. Dejansko pa pomeni teh 4,3 milijarde dolarjev novih posojil, da bomo splavali iz težav na veliko daljši rok. Jugoslavija bi letos lahko sicer izpolnila vse svoje obveznosti, vendar pa bi bile žrtve prehude. Pač pa se sedaj zastavlja vprašanje, kako porabiti to novo posojilo, da bodo učinki največji. Predvsem ga bomo morali nameniti za ohranjanje in kompeltiranje rezerv Narodne banke Jugoslavije in pa za kreditiranje tiste proizvodnje, ki je v glavnem izvozno usmerjena.

Ne glede na to, da v Sloveniji večjih težav s preskrbo ni, pa je to le navidežno zatišje, ki grozi, da se bomo s problemi preskrbe z nekaterimi pomembnejšimi

proizvodi v prihodnje še srečevali. Podatek, da je že 70 odstotkov občin v Socialistični republiki Srbiji prešlo na racionalno preskrbo z boni in da o tem razmišljajo tudi beograjske občine, kaže na to, da problemov s preskrbo v Jugoslaviji nismo rešili. V Sloveniji smo sposobni še nadalje zagotavljati založenost trga brez bonov, če le ne bo prišlo do nezmerne nakupa posameznih proizvodov. Z zamrzitvijo cen smo ob rezultatih ugotovili tudi nekatere slabosti, ki se kažejo zlasti v vse večjem razkoraku v cenah. Sprejetjem noveliranega zakona o cenah bomo lahko zopet aktivirali družbeni sistem oblikovanja cen, pri čemer pa bi potrebno, da bomo izvršili nekatere popravke že prej. To seveda pomeni podražitev, in sicer naj bi se predvsem povečale cene energije, komunalnim storitvam, stanarine, nekaterim prehrabnim izdelkom in prevozu. Pojavili se bodo seveda pritiski na druge cene, ki so že danes navzoči. To se kaže predvsem s prodajanjem slabšega blaga po cenah, kot bi jih sicer dosegali za boljše blago in z namernim povzročanjem motenj v preskrbljenosti tržišča.

Vprašanje cen in pa kreditno-monetarni politiki bo zato morala socialistična zveza v prihodnje nameniti večjo pozornost. V Jugoslaviji se v tem trenutku srečujemo s precejšnjim problemom likvidnosti, ki je nastala predvsem zaradi nepokritih izgub, fiktivnih menic in zalog. Tem vprašanjem bo potrebno prilagoditi tudi politiko osebnih dohodkov, za katero je znano, da je v marsikateri družbeno politični skupnosti še ne obvladujejo v okviru načrtanih usmeritev.

Leon Mokotar

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM

»Dan žena« v Prekmurju

**Odhod: sobota 5. marca
83 ob 7. uri
Prihod: nedelja 6. marca
83 zvečer**

Ste že pozabili prijetno praznovanje dneva žena na Malem Lošinju lansko leto? Niste? Torej se bomo tudi letos podali na izlet, tokrat v PREKMURJE!

Dva dni na Štajersko in v Prekmurje bo izlet, na katerem vam želimo pokazati zanimivosti vzhodne Slovenije. Zgodovinske zanimivosti, prebivalstvo in njihovo delo, vrelci termalne vode, zanimiva pokrajina, vse to boste lahko videli na izletu, ki ga bomo popestrili z drobnimi malenkostmi, ki smo jih pripravili za vas, saj je to skoraj pred praznovanjem dneva žena. Izlet je za vse (tudi za moške)!

1. DAN: 5. marec (sobota) Odhod avtobusa iz Ljubljane s Trga osvoboditve (nasproti Univerze) ob 7. uri. Pot nas bo vodila čez Trojane, nato pa po Savinjski dolini mimo Celja, dalje po »Sloveniki« pod obronki Pohorja do Maribora. Krajši postanek. Skozi Lenart ter čez Slovenske gorice in že bomo v kraju, kjer prihaja na dan vrelci zdravilne vode – RADENCI – tri srca. Krajši ogled zdravilišča, nato pa bomo nadaljevali pot v Mursko Sobotu. Kosilo. Namestitev v hotelu. Popoldne ogled pokrajinskega muzeja v Murski Soboti. (Možno tudi kopanje v Moravskih Toplicah). Večerja, nočitev.

2. DAN: 6. marec (nedelja) Po zajtrku se bomo peljali do vasi Filovci – znana po stari obrti – lončarstvo. Možnost nakupa izdelkov črne keramike. V Bogojini si bomo ogledali zanimivost – delo arhitekta Plečnika. Kopanje v Moravskih Toplicah. Po kosilu se bomo popeljali čez reko Muro. Skozi Ljutomer in Ormož v Ptuj. Ogled vinske kleti v Ptuj ter pokušina dobre vinske kapljice tega področja. Za veselo razpoloženje bomo vzeli s seboj še kakšno steklenico rujnega vinca.

Vračanje skozi Celje v Ljubljano, kamor je predviden prihod v večernih urah.

CENA IZLETA: 1.850 dinarjev

Cena vključuje: avtobusni prevoz, hotelske storitve, navedene v programu, ogledi, vstopnine, degustacija vina, cestnine, vodstvo in organizacija izleta.

Želimo vam prijetno potovanje in praznovanje!

Prijave sprejemamo v poslovalnici **SLAVNIK, Tavčarjeva 8 a, Ljubljana**

Lahko se prijavite tudi po pošti na naslov **SLAVNIK, poslovalnica Ljubljana, Tavčarjeva 8 a, 61000 LJUBLJANA.**

Vse informacije dobite po telefonu **(061) 321-552**

PRIJAVNICA za izlet »DAN ŽENA V PREKMURJU«

Priimek in ime _____

Stalno bivališče _____

Prijavljam: št. oseb _____

Ali bo dovolj hrane, je odvisno od nas vseh

naš komentar

Brez kakršnih koli zadržkov bi lahko rekli, da je v ospredju znova hrana. V zadnjih dneh so o njej spregovorili na številnih mestih. Najbrž je ta pozornost povsem upravičena. V Sloveniji naj bi je letos pridelali kar za 4 odstotke več kot v letu 1982. Pa vseeno se postavlja vprašanje, kaj se ta čas dogaja na tem področju in čemu zasrkbljenost.

Najbrž odgovor ni tako zapleten. Kljub lanskim obilni proizvodnji, posebno v poljedelstvu, moramo tudi letos hrano uvažati. V tujini smo naročili pšenice, čeprav je bilo zatrdno rečeno, da se bomo uvozu lahko izognili. In ker nam deviznih sredstev primanjkuje, so stvari seveda na moč zamotane. Drugič pa ne gre pozabiti, da je tudi lani živinorejska proizvodnja pravzaprav zaostajala in da nismo dosegli pričakovane. Lani naj bi pridelali 44 tisoč ton govejega mesa, pridelali pa smo ga pičlih 35 tisoč. Letošnji načrti so nekoliko bolj skromni, saj se je pokazalo, da večjega skoka v kratkem času ni mogoče narediti. V načrtu je zapisano, naj bi priredili 42 tisoč ton govejega in 57 tisoč ton perutninskega mesa. Osnovno čredo naj bi povečali za 10 tisoč glav. Sprejeta sta programa razvoja ovčereje in konjereje, o čemer v preteklosti skoraj nismo govorili. Po ocenah, ki jih je slišati, imamo v Sloveniji ta čas 17 matičnih tropov s 1140 plemenskih ovcami. To je daleč od potreb, zato bi kazalo tej proizvodnji nameniti v prihodnje še več skrbi.

Ustanovili smo tri rejске centre za konje, ki se bodo pridružili kobilarni v Lipici in konjerejskemu centru v Krumperku pri Domžalah. Na ta način je mogoče računati, da se bo tudi prireja konj v naslednjih letih hitreje povečevala. To je pomembno ne samo zaradi vse večje porabe konjskega mesa doma, ampak tudi velikih možnosti prodaje tega mesa na tujih trgih.

Za povečanje živinorejske proizvodnje je zelo pomembno usposabljanje novih travniških površin. Prve uspehe smo dosegli lani, ko je bilo v hribovitih predelih naše republike aktiviranih 2620 hektarjev pašnikov. To pa še zdaleč ne zadostuje, zato pričakujejo, da bi morali s to akcijo nadaljevati. Letos naj bi skupaj izsušili 6 tisoč hektarjev zemlje, združili naj bi je 4700 hektarjev. Mimo tega naj bi usposobili približno 5 tisoč hektarjev opuščenih pašnikov in travnikov.

Letošnji načrt je potemtakem še bolj smel. Mnogi pa so kljub temu prepričani, da ni nestvarno in da ga bo mogoče uresničiti. Za njegovo uveljavitev bomo letos potrebovali okrog tri milijarde dinarjev. Ta sredstva so izredno visoka. Številni ves čas dvomijo, da bo tolikšna sredstva pravzaprav mogoče zbrati. V bankah pa kljub izrednemu pomanjkanju sredstev vendarle niso tako črnogledi. Pridelava hrane ima prednost, zato ne bi smelo biti vprašanje, ali sredstva bodo ali ne.

Problem pa ni samo denar. Načrte bo – kot sodijo – mogoče izpeljati, če bodo bolj stabilni pogoji gospodarjenja. V prejšnjih letih smo bili prav na tem področju priča velikim nihanjem, ki so redno ovirala tržno proizvodnjo. Odvisno je od boljše organiziranosti kmetijskih in drugih organizacij. Zdaj je dohodkovnih povezav med njimi malo in to večje proizvodnje seveda prav nič ne spodbuja.

Večja pridelava hrane, zlasti mesa, je odvisna od hitrejšega uvajanja sodobne tehnologije pri reji živine. Strokovnjaki zatrjujejo, da tu že zaostajamo za tujino. Več bo treba pridelati osnovne krme.

Ne nazadnje je marsikaj odvisno od delovanja družbenopolitičnih organizacij in skupnosti. Trdijo, da se občine še vedno

niso dovolj vključile v urejanje kmetijskih vprašanj, da je še cela vrsta zapletov pri urejanju okolja in da so marsikje slabo poskrbeli za hitrejšo odstranjevanje zapletenih upravnih in drugih postopkov. V severovzhodni Sloveniji je prav zaradi tega prišlo lani pri urejanju zemljišč do velikih zastojev, ki se letos ne bi smeli več ponoviti. Mogoče velja tudi tu iskati vzroke za zmanjšanje njivskih površin. Statistiki so ugotovili, da so se v zadnjih 15 letih zmanjšale kar za 33 tisoč hektarjev. To je dokaz, da pri urejanju zemljišč v preteklosti nismo vodili ustrezne politike. Res je, da vsakega hektarja ni mogoče ohraniti, toda to, kar se dogaja zdaj na tem področju, je vseeno prehudo.

Naravnost presenetljiv pa je še en podatek. Po splošni oceni je v Sloveniji 640 tisoč hektarjev površin, od tega pa intenzivno obdelanih le 30 odstotkov. Mnogi dokazujejo, da bi se dalo ta odstotek občutno povečati. Glede na velike potrebe po hrani bi se zato tudi tega dela verjetno kazalo resneje lotiti.

Vse to je pravzaprav pogoj za to, da bomo imeli v prihodnjih letih kaj vtakniti v lonce. Zadnje razprave kažejo, da se tega vse bolj zavedamo. Seveda pa ne bi smelo ostati le pri besedah. Ne gre prezreti, da s hrano ne bo treba založiti samo polic v domačih trgovinah, marveč da bo marsikaj treba tudi izvoziti. Lani so slovenske kmetijske organizacije izvozile za 6,8 milijarde dinarjev, letos pa naj bi še za petino več. Polovico celotnega kmetijskega izvoza naj bi predstavljalo prav meso. Zato ni odveč nenehno opozarjati na velike možnosti, ki jih v tej proizvodnji še vedno imamo, in pa na naloge, ki jih bo treba kar najbolj skrbno opraviti. Te ne zadevajo samo tistih, ki delajo v kmetijstvu, ampak prav vse organizacije in skupnosti v republiki.

Darko Marin

1983 – leto pomembnih obletnic

Bogastvo preteklosti in današnji čas

Bogdan Osolnik je govoril prosvetnim delavcem novomeške občine o revolucijskem letu 1943 in uveljavljanju teh tradicij v letu 1983

Nekaj nad 500 pedagoških delavcev iz novomeške občine se je 28. januarja udeležilo seminarja, ki sta ga v okviru družbenopolitičnega izobraževanja zanje priredila občinska izobraževalna skupnost in komisija za idejna vprašanja vzgoje, izobraževanja in kulture ter znanosti pri občinskem komiteju ZKS. Poslušali so Andreja Brvarja, predsednika RK ZSMS, ki jim je govoril o vlogi in pomenu ter nadaljnji krepitvi mladinske organizacije v osnovni in srednji šoli, medtem ko sta jih Uroš Dular in Franci Borsan seznanila z gospodarstvom in družbenimi dejavnostmi novomeške občine v 1983. S prav posebnim zanimanjem pa so prisluhnili Bogdanu Osolniku, ki jim je predstavil pomen revolucijskega leta 1943 in uveljavljanje teh revolucionarnih tradicij v letu 1983.

Kako gledajo mladi na prenašanje revolucionarnih tradicij – temu vprašanju je Bogdan Osolnik namenil uvodni del razmišljanja, ko iz zgodovinske razdalje 40 let veliko bolj realno ocenjujemo usodni čas in zapletena dogajanja, ko je šlo za življenje ali smrt slovenskega naroda. Črno-belo slikanje dogodkov iz NOB tej pomembni nalogi seveda ni v prid, je med drugim dejal, kakor tudi ni mogoče pritrditi mnenju, da je ta herojski čas nekaj neponovljivega. Razumevanje teh tradicij ne potrebuje nobenega idealiziranja. Naloga pa je vendarle zapletena, saj se srečujemo s pojavi krivičnega prikazovanja in z razvrednotenjem zgodovinskih dejstev. Filozofija »nič« je skrajno krivična do tistih naših ljudi, ki niso le verjeli v moč ljudskih množic in v

boj za osvoboditev, temveč so se zanj odrekli svoje mladosti in dali za ta prepuščanja tudi življenja. Taka razvrednotenja doseženih prelomnih, enkratnih uspehov demoralizirajo mladega človeka, enostransko pa tudi razorožujejo človeka v boju z nosilci raznih struj, ki danes skušajo uveljavljati svoje ideje. Zato ohranjanje izročil NOB ni le formalno oddolževanje preteklosti, je poudaril Bogdan Osolnik, temveč ima svoj globok smisel predvsem v potrebah današnjega časa, ko tudi z njim nenehno krepimo ustvarjalnost lastnih moči.

Svetli liki častne preteklosti

V klenih prisposodobah in z izrazito platičnostjo je govornik nato prosvetnim delavcem približal najpomembnejše dogodke iz širše Dolenjske iz leta 1943, kamor je najprej uvrstil Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Tu je svet prisluhnil elementarnemu glasu našega ljudstva in koreninam njegove države, ki je hkrati s sklepi 2. zasedanja AVNOJ prešel že v legendo. 28. februarja 1943 so pri Straži padli trije člani novomeškega okrožnega komiteja KPS: Jože Slak-Silvo, Maks Strmecki-Rok in Jože Povše. Dne 17. marca 1943 je v Vel. Lipovcu v Suhi krajini padel narodni heroj Dušan Jereb-Štefan, ko je v bitki s 3000 Italijani reševal tovariše in zadnji naboj prihranil zase, da ne bi padel v roke okupatorju. V zgoščeni besedi je tovariš Osolnik zajel delo teh aktivistov KPS in OF ter priljubljenih ljudskih voditeljev vstaje na Dolenjskem; njihov lik bo za vse čase ostal najsvetlejša podoba do

kraja predanih borcev, ki ostajajo vzor in nam vsem, zlasti pa rodu, ki prevzema dediščino očetov.

Zbor aktivistov na Pugledu od 28. do 30. aprila 1943 je bil eden izmed usodnih mejnikov, ki je dal nov polet delu OF na temeljih Dolomitske izjave. Medsebojno zaupanje in tovarštvo je tu znova tesneje združilo skupine v OF in znova učvrstilo temelje enotne organizacije slovenskega naroda v boju za svobodo. – Osvoboditev Novega mesta 8. septembra 1943 je eno izmed najvažnejših doživetij ob italijanski kapitulaciji na našem ozemlju. Novo mesto je bilo v jeseni 1943 največje slovensko mesto, ki je bilo osvobojeno že med vojno. Nad tisoč ljudi je šlo iz njega takrat v dveh dneh v partizane. – Leto 1943 je dalo tudi vrsto drugih pomembnih vojaških dogodkov. Bogdan Osolnik je omenil bitko in zmago v Jelenovem Zlebu, ustanovitev prve in druge slovenske divizije NOV, njune boje in formiranje 7. in 9. korpusa, kar vse se tesno prepleta s obletnicami drugih bitk in prelomnih dogodkov na jugoslovanskih bojiščih, zlasti na Sutjeski in Neretvi.

Učitelji potrebujejo priročna gradiva

Dolg in prisrčen aplavz je bil iskrena zahvala govorniku za tako izredno zanimiv in poučen pregled. Kako prenašati to bogastvo naše preteklosti v sedanjí čas? O teh nalogah se premalo pogovarjamo in tu smo preslabo organizirani, saj nas je »... predavanje zalotilo, da smo tu premalo naredili,« je bila ena izmed ugotovitev v razpravi na seminarju. Kritike je bila deležna naša neodgovornost, ko ob poplavi plaže različne, tudi nepotrebne literature, zlasti učitelji nimajo vedno na voljo priročnih gradiv z dokumentacijo npr. o Kočevskem zboru, o zboru aktivistov, na Pugledu in posamičnih pričevanj o najvažnejših dogodkih iz NOB.

Doseči moramo, je med drugim ob tem dejal Bogdan Osolnik, da bo vsak Slovenec ponosen na to, kar smo prestali in naredili, saj nam je prav to tudi dalo veljavo v svetu. Zato bi te tradicije morale v večji meri priti v našo zavest, prežeti pa bi morale hkrati tudi vso našo kulturno dejavnost. V drugih deželah po svetu so strašno ponosni na vse, kar so prispevali za svobodo. Smešenje NOB bi se marsikje po svetu kot nekaj najbolj neokusnega sploh ne moglo pojaviti, pa vendar doživljamo pri nas tudi take pojave. Za to pa smo vendarle vsi odgovorni; ker smo za vse drugo bolj skrbeli kot za to, kar je sestavni del duhovnega življenja naroda, imamo tudi tu težave.

Da bi v svoje delo prenesli spodbude s seminarja, da bi prenašanje svetlih tradicij NOB in revolucije bilo čimbolj navzoče v šoli in v celotnem vzgojnem delovanju, tak je bil soglasen sklep množice prosvetnih delavcev, ki imajo z odprtimi srci mladine vsak dan neneh in predragocen stik.

Tone Gošnik

Življenje ni praznik

Ljudje se slepimo – rajši kot ne. Imamo precej lepih pregovorov, najbrž zato, da se z njimi kar najbolj olepšujemo. Takšen pregovor je tudi tisti, ki pravi, da življenje ni praznik, marveč delovni dan. Če se prav razumemo, bi to pomenilo, da je treba vse življenje delati, ne pa praznovati. Povrh vsega bi se morali takšnega življenja še veseliti, ne pa da bi ga objokovali in čakali le na praznike, da bi bilo kar najmanj delovnih dni. Resnica pa je tudi tokrat drugačna. Lahko bi rekli, da ni niti tako strašna, zlasti tistim, ki jim ni všeč vzdihovanje, da življenje ni praznik. Resnica je namreč, da imajo prazniki kar večino med nesrečnimi, nezahvalnimi delovnimi dnevi. To je mogoče gladko dokazati, ko gre za tako imenovane delovne ljudi, ki jih uradno razlikujejo od občanov. Ni sicer lahko razumeti sleherne mu občanu, zakaj tudi on uradno ne velja za delovnega človeka, kakor npr. kmet prav tako ne razume, da ni delovni človek in da so občani druge vrste ljudi. In ali delovni ljudje niso hkrati tudi občani?

Sicer pa to ni dovolj zanimivo, da bi si delovni človek grenil svoje praznične dni. Leto je kar prekratko, da bi človek mogel z veliko žlico zaužiti vse praznične sladkosti tega našega tudi prekratkega življenja. Če se ne motim, ima leto samo 52 tednov, kar pomeni, da je zaradi tega le 52 nedelj, ko bi naj bilo življenje praznik. Kdo pa se ne veseli nedelje, pač zato, ker ob nedeljah ni treba delati! Namreč, kdo pa rad dela? Vi? Jaz? Ti? Morda le kmet, ki mora tudi ob nedeljah krmiti živino in kidati gnoj? No, kmet pa, kot rečeno, ni delovni človek. Na srečo (ali nesrečo skupnosti) ima leto tudi 52 sobot. Torej delovnemu človeku ni treba na leto delati 104 dni. To pa je seveda še premalo za to, če naj bi bilo življenje praznik. Bilo bi pač preveč črnih delovnih dni (delavnikov), saj leto vendar šteje 365 dni! Ostane tolažba, da je še deset splošnih praznikov. To je skupaj 114 prostih dni, ko si človek oddahne in lahko mirno preklinja delo ali to, da si je nekoč izmisli, češ vsi moramo delati! Le zakaj življenje ni praznik in ni treba delati »le« tretjino leta? No, če prištejemo še kakšnih 25 dni tako imenovane letnega dopusta se vendar vsaj malo približamo blaženemu smrtu – življenju kot prazniku. Vendar, to je šele 149 prazničnih dni na leto. Tako ostane še zmeraj kar 226 črnih delovnih dni. Nič čudnega, da takšno računanje lahko človeka hudo pretrese, razžalosti in mu vzame vse veselje do življenja, to se pravi do dela, če je o veselju do dela sploh mogoče govoriti. Tako je razumljivo, zakaj toliko ljudi oboleva, saj te že samo spoznanje, da bi bilo treba delati kar 226 dni na leto – pokosi.

Ali se torej kdo še čudi, zakaj ljudje tako – skrivaj ali očitno – sovražijo delo? No, temu se niti ne čudimo, čudno pa je, zakaj se tako pridušamo, kako smo delavni, sposobni, da venomer zmagujemo v bitkah za delovne zmage in da so spričo tega naši osebni dohodki sramotno majhni... Nekaj smo slišali, da bi se morali zgledovati po Japoncih. Da, lahko je Japoncem, ki jim ni treba delati, ker imajo robote! efes

Naročam tednik »TV 15«

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

1983 – leto obletnic

Kdaj pa kdaj nastane vprašanje, kaj je bolj potrebno in bolj koristno, ali naj se v naši vsakodnevni dejavnosti z vso zavzetostjo odločamo zgolj za poglede naprej in usmerjamo naše moči k odkrivanju novih poti razvoja in napredka, ali pa naj se vsaj od časa do časa ozremo tudi nazaj ter pregledamo in na novo ovrednotimo našo prehojeno pot in preteklost v celoti. Zdi se, da med tema dvema dejanjema in nehanjema – upiranjem pogledov v prihodnost in oziranjem v preteklost – ni in ne more biti nasprotja, oboje je potrebno in koristno.

To velja zlasti za naše ravnanje v letošnjem letu, ki bi ga lahko imenovali leto pomembnih obletnic. Vrsto dogodkov se je zvrstilo v bližnji in daljnji preteklosti, ki imajo, oziroma so imeli izjemen pomen za razmere v naši deželi, pa tudi v širšem delu sveta in so odločilno vplivali na tokove našega razvoja.

Brez dvoma je za vso našo sedanost in prihodnost izjemnega pomena dogodek izpred 40 let – drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu 29. novembra 1943, dogodek, ki je označil rojstvo nove Jugoslavije in postal eden najpomembnejših mejnikov naše revolucije. Naj se ta datum še tako odmika od naše vsakdanjosti, bo vsekakor ostal za vse čase, za bližnjo in daljno prihodnost jugoslovanske skupnosti narodov in narodnosti, osrednji zgodovinski dogodek.

Naj k temu takoj dodamo, da je leto 1983 kot ljubljeno leto pomembno tudi za našo ožjo domovino Slovenijo, saj sta tako plenum Osvobodilne fronte kot Zbor odposlancev slovenskega naroda tega leta sprejela sklep o priključitvi Slovenskega primorja k Sloveniji, oziroma Jugoslaviji, kar je potrdilo tudi zgodovinsko drugo zasedanje AVNOJ. Štirideseto obletnico bo letos zaznamoval tudi 9. korpus NOV in POS., ki je vse do konca vojne izražal borbeno voljo slovenskega primorskega ljudstva za svojo osvoboditev.

Še ena izmed pomembnih obletnic se časovno ujema z odločilnimi dogodki, ki so se pred štirimi desetletji odvijali tako na območju Slovenije kot celotne Jugoslavije: polnih štirideset let bo letos mimo, odkar je propadla tista sila, ki je prizadejala slovenskemu ljudstvu in drugim jugoslovanskim narodom tolikanj gorja in žrtev – italijanski fašizem, ki je padel pod udarci zavezniških sil ob izdatnem prispevku jugoslovanske osvobodilne vojske pa tudi italijanskih demokratičnih množic. Pojav fašizma in celotno njegovo delovanje vse do njegovega padca je zasekal neizbrisni pečat v življenju velikega dela slovenskega naroda. Italijanski fašizem je bil skupaj z nemškim nacizmom tista sila, ki je slovenski narod obsodila na smrt, na izginotje, uničenje. Zato je prav in primerno,

če se bomo v letošnjem letu pomudili pri ocenah naše preteklosti v luči kar dveh dogodkov, petdesete obletnice, odkar je v Nemčiji prišel na oblast Hitler in 40. letnice razpada fašistične oblasti v Italiji. Za italijansko ljudstvo bo letošnja obletnica padca fašizma potekla v znamenju stoletnice rojstva tistega, ki je postal vodilna osebnost fašizma v Italiji – Benita Mussolinija.

Mednarodno komunistično gibanje, v katerega sodi tudi naša zveza komunistov, se bo prav letos zaustavilo ob pomembni obletnici – minilo bo sto let od smrti tvorca temeljev znanstvenega socializma Karla Marxa. Skoraj ni bilo zgodovinske osebnosti, ki bi s svojim delom tolikanj vplivala na spreminjanje sveta, kot je to storil Marx, ko je odkril zakonitosti družbenega razvoja sveta in s tem za vso prihodnost vžgal iskro revolucionarnih sprememb po vseh delih sveta.

Brez dvoma bodo omenjene in tudi druge pomembne obletnice, ki se bodo zvrstile v letošnjem letu, povod, da se bomo ob njih zaustavili in vnovič osvetlili njihov pomen, da bi si tako lahko lažje na podlagi izkušenj in spoznanj iz preteklosti za sedanost in prihodnost izmerili »daljo in nebesno stran«.

Drago Košmrlj

naš komentar

B. Ž. J.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANI

Smučarski tečaj za gojence vojaške akademije kopenske vojske iz Beograda

Pripravljeni tudi v snegu

V drugi polovici januarja so bili na Pokljuki gojenci vojaške akademije kopenske vojske iz Beograda. Medtem ko so v dvanaajst dnevnem smučarskem tečaju pridobivali sposobnost obvladovanja vojaških veščin v snegu in spoznavali alpski teren, smo izkoristili to priložnost za obisk med njimi in za neposredno seznanjanje z življenjem in delom gojencev vojaške akademije iz Beograda.

Vojaška akademija demokratske federativne Jugoslavije je bila formirana 21. novembra leta 1944 po ukazu Vrhovnega štaba NOV in POJ. Prvo generacijo gojencev so predstavljali mladi borci, ki so prišli z raznih bojišč naše domovine, iz partizanskih brigad in odredov. Bili so to mladi skojevci, komunisti z osvobojenega in zaslužjenega ozemlja. Kjer stoji današnja zgradba vojne akademije, je bilo med drugo svetovno vojno zloglasno banjiško taborišče, skozi ka-

je razvijala tudi vojaška akademija, ki od leta 1962 nosi naziv Vojaška akademija kopenske vojske. Dosegla je raven najsodobnejših visokošolskih vojaških in znanstvenih ustanov, tako po svojem učnem programu kot po načinu podajanja znanja. V tej šoli so zrasle številne generacije starešin JLA, ki opravljajo danes odgovorne dolžnosti v različnih rodovih naših oboroženih sil, s čini od podporočnika do generala. Doslej se je izšolalo 35 letnikov, na šolanju pa so štirje.

ze, atomsko-biološko-kemične obrambe ter intendantske, finančne in geodetske službe.

Šolanje traja štiri leta oziroma osem semestrov. Prvi dve leti obsega za vse enoten program, potem pa se gojenci po svojih nagnjenih in sposobnostih opredelijo za posamezne rodove vojske, nato pa še dve leti specializiranega programa. Pouk se stalno razvija in prenavlja. Poteka v predavalnicah, na vežbališčih in poligonih. Pri-

bližno dvajset predmetov letno ni majhno število in obvladovanje znanja, ki ga obsegajo, je kar zahtevno. Kljub temu je nekaj gojencev, čeprav zelo malo, ki poleg vojaške akademije obiskujejo še kako drugo višjo ali visoko šolo v Beogradu. Možnost za to vsekakor imajo.

Kultura, zabavno žiljenje in šport so sestavni del programa akademije. Imajo športno društvo Akademac z vrsto sekcij. Tudi na kulturnem področju je teh veliko, od glasbene, dramske, likovne, literarne, folklorne, šahovske, foto sekcije itd. Šolanje na akademiji je brez-

Partizanski bivač. Navadno ga izdelajo iz snega in smrečja pod kako jelko. Tudi vhod izdelajo s prepletenimi smrekovimi vejami.

plačno kakor tudi stanovanje, prehrana, obleka in vse učne potrebščine. Poleg tega pa dobijo gojenci še žepnino in dovoljeno jim je, da v civilni obleki odidejo v mesto. Med šolanjem vsi obvezno opravijo vozniški izpit.

Šolanje je torej opravljeno. Gojenci dobijo čin podporočnika in odidejo na službeno mesto v enote rodov, za katere so se med šolanjem usposobili. Nadaljnje napredovanje pa je odvisno od vsakega posameznika, od rezultatov njegovega dela, od tega, koliko spremlja napredek vojaške znanosti in tehnike ter nadaljnega šolanja v drugih vojaških šolah.

V akademiji so sinovi vseh naših narodov in narodnosti, od nekega več, od drugod nekoliko manj. Med tistimi, ki se ne morejo ravno ponašati s številom svojih mladeničev med gojenci vojaške akademije v Beogradu, je tudi Slovenija. Seveda se odgovorni trudijo, da bi bili enakomerno zastopani vsi naši narodi in narodnosti, saj le tako lahko razvijejo čvrste vojne kolektive in vse tisto, kar pripomore h krepitvi ne le vojaških enot, ampak vse jugoslovanske skupnosti.

Vsako leto gredo gojenci vojaške akademije kopenske vojske iz Beograda, in sicer

drugi letnik, na smučanje v enega od znanih smučarskih centrov, bodisi na Jahorino, Šaro, Zabljak, kjer so pač primerni tereni. Letos je to Pokljuka, čeprav ne moremo trditi, da snežne razmere nudijo ravno najboljše pogoje za uresničevanje začrtanega dvanaajst dnevnega programa v snegu. Kljub temu nekoliko uspevajo. Več ciljev imajo: da obvladajo osnovno šolo smučanja (med njimi jih je 60 do 70 odstotkov, ki prvič stojijo na smučeh), da spoznajo surovo planinsko naravo, alpski svet, da se z urjenjem v topografiji usposobi-jo za vojaške premike v teh zimskih razmerah, da spoznajo bivačiranje, izdelovanje zaklonišča, eskimske kolibe in partizanskega bivača iz snega, da vzljubijo planino. Navezali so tudi stike z ljudmi v okolici, z delovnimi organizacijami, obiskali so muzej v Begunjah, sodelovali s planinsko enoto, garnizijo iz Kranja, v zgodovinski uri pa so se pogledali v boje Prešernove brigade. Narodnoosvobodilni boj vsekakor pomeni izkustvo, ki ga bodo že jutri lahko vnesli v svoje delo. Ob koncu tečaja sta mlade fante iz akademije kopenske vojske čakali še taktična naloga in tekmovanje v streljanju na 100 metrov.

Letos je šlo mimo brez zlov-
mov, le z nekaj praskami.

Ziva Drole

Najprej osnovna šola smučanja

terega je šlo več kot 1000.000 komunistov, skojevcev, žena, otrok in drugih rodoljubov naše domovine. Približno 80.000 so jih ustrelili v bližnji vasi Jajinci. V spomin na te žrtve stoji pred zgradbo vojaške akademije v Beogradu spominsko obeležje, v sami zgradbi pa je spominski muzej banjiškim žrtvam.

Vzporedno z razvojem naše družbe in razvojem oboroženih sil naše domovine, se

Cilj izobraževanja v vojni akademiji kopenske vojske JLA je usposabljanje gojencev za dolžnosti vojaških starešin – oficirjev, ki bodo sposobni in odločni v vseh, pa tudi najtežjih vojnih razmerah, uspešno voditi svoje enote v duhu našega koncepta vsesplošne obrambe in zaščite domovine. Vojna akademija usposablja komandni kader za potrebe pehote, topništva, topniško raketnih enot, inženirce, enot za zve-

Topografija. Gojenci vojaške akademije kopenske vojske v Beogradu poslušajo predavanje iz topografije v prvem letniku. Toda tega, kar se o orientaciji naučijo v zimski naravi na Pokljuki, ne morejo spoznati v Beogradu. Tu so višinske razlike, strmi odseki, drugačne vremenske razmere. S pomočjo topografske karte in določitve azimuta na eni od kontrolnih točk krenejo proti cilju, pač do tam, do koder so prepričani v pravilnost svoje poti.

O boljšem izvajanju akcijskega programa

Pestre oblike in bogata vsebina opravnih priprav usposabljanja občanov in delovnih ljudi so v zadnjih letih dobile širok obseg, vendar pa komisija za pridobivanje mladih za vpis v vojaške šole in obrambne poklice pri koordinacijskem odboru za SLO in družbeno samozaščito občine Ljubljana Šiška, svojega programa za leto 1982 ni povsem uresničila.

Ne glede na to, da je delo skoraj v celoti slonelo le na nekaj članih, to ni opravičilo, kajti po mnenju koordinacijskega odbora, ki je zasedal 17. januarja, komisija pri svojem delu ni upoštevala stvarnosti v občini in se vse premalo povezovala z organizacijami ZRVS, ZSM in pa z mentorji in člani obrambnih krožkov po osnovnih in srednjih šolah. Akcijski program za leto 1983, je bil sprejet le okvirno s pripombo, da se ga ponovno pregleda ter vsebinsko dopolni z mnenji in predlogi ZRVS, mentorjev in vodstev šol.

Da bi bila aktivnost komisije čim učinkovitejša, boljše in ustrežnejša, so število članov povečali na 14 delegatov s tem, da so poleg delegatov

DPO vključili še delegata iz JLA, TO, skupnosti za zaposlovanje, šolstvo, sredstva javnega obveščanja ter predstavnik osnovnih in srednjih šol v občini. Tako številna komisija bo vsekakor lahko izvrševala in uresničevala vse programske usmeritve, ki jih je v svoj program sprejela tudi občinska konferenca SZDL na decembrski letni konferenci iz nalog na področju SLO in DS, ki bodo usmerjene na področje pridobivanja mladih za vojaške poklice in delovanje nabornih komisij. Na tej 27. seji koordinacijskega odbora za SLO in DS, pri OK SZDL občine Ljubljana Šiška so bili člani seznanjeni z izvajanjem akcij NNNP v letu 1982 na občinskem območju. Tako se je v 265 skupinah usposabljal za potrebe SLO in DS kar 29.000 občanov, da so v 21 krajevnih skupnostih in 17 delavnih organizacijah izvajali združene vaje na teme potresa, zračnega napada, požara in prometno varnost.

Posebno pozornost so posvetili izvajanju mobilizacijskih vaj in urjenju članov štaba CZ. V tej aktivnosti je

sodelovalo 3.250 obveznikov CZ. Izvedena pa so bila tudi tekmovanja z učenci osnovnih in srednjih šol, ekipami PMP, gasilskimi enotami in pa člani Rdečega križa, ki po svoji dejavnosti sodijo med najaktivnejše. Tudi v teh ak-

cijah je sodelovalo približno 8.000 učencev, kar pomeni, da je v lanskem letu v akcijah NNNP 82 sodelovalo 11.250 občanov.

Na področju prometne vzgoje so se v akcije NNNP 82 vključili delavci Sveta za

Dobra obveščenost – dobro delo!

Nova komisija za informativno in propagandno dejavnost pri predsedstvu OK ZRVS Radlje ob Dravi je sprejela obsežen predlog programa dela za leto 1983, na izhodiščih, ki so začrtana v programih SZDL in kongresnih dokumentih ZK.

Informativna in propagandna dejavnost je sestavni del delovnega programa OK ZRVS, saj temelji vsebina dela te komisije na celotnem programu občinske in krajevnih organizacij in aktivov RVS. Zato bo več pozornosti kot doslej dano stalnemu seznanjanju članstva o domačih, stabilizacijskih razmerah in mednarodnih odnosih, pri čemer pa povečujejo odgovornost samih organizacij ZRVS, njihovih vodstev, so poudarili ob sprejemu programa.

Skratka, informativna in propagandna dejavnost mo-

rata biti vtanki v vse aktivnosti, za obrambno samozaščitno vzgojo delovnih ljudi in občanov še posebej pa sprotno in stalno obveščenost članov ZRVS.

Pri slednjem bo skupaj z drugimi, predvsem pa s šolami, skrbela za usmerjanje mladine v vojaške poklice in obrambne poklice ter šole za rezervne starešine z ustreznim informiranjem, gradivom, filmi, programi itd. Komisija bo sama in prek KO v stikih z gojenci teh šol (ŠRO – dopisovanje z literaturo). Enkrat na leto pa bo poskrbela, da se za ustrezno priznanje, zahvalo rezervnim starešinam, ki jim preneha vojaška obveznost. Predstavnik komisije bo skrbel za primerno obveščanje novinarjev (Delo, Večer, RTV), zlasti še z lokalnim radiom Radlje, k sodelovanju pa bo-

preventivno in vzgojo v cestnem prometu pri IS skupščine občine z večjim številom

akcij med letom, organizirali kviz »Kaj veš o prometu« občinsko in regijsko tekmovanje mladih tehnikov. Pri izvajanju aktivnosti prometne varnosti pa so se povezovali vseskozi z vodstvi in mentorji šol ob strokovni po-

moči delavcev postaje milica Šiška.

Najzaslužnejšim za vso to dejavnost pa so na slovesni seji občinskega štaba podelili zlato značko civilne zaščite. Bilo jih je 24. Priznanja z značko CZ pa je dobilo 347 pripadnikov enot CZ.

Roman Stana

do povabili dopisnike TV-15, Naše obrambe in druge.

Tako bodo na temelju vsestranskega poznavanja razmer doma in v svetu uveljavili stališče, da so organizacije in člani ZRVS soodgovorni za varnostno in politično stanje v okolju, kjer delajo in živijo, so menili v komisiji. Organizacije in člani RVS morajo biti zaradi zaostrenih gospodarskih razmer poslednjejši pri izvajanju stabilizacije, kar je najboljše zagotovilo za obrambo in varstvo pridobitev NOB in socialističnega samoupravljanja. Varnostnopolitični in gospodarski položaj v občini, KS in ozdih – ocena teh razmer – mora biti podlaga za delo RVS, organizacij in njihovih organov. Razen tega so načrtovali precej konkretnih nalog, za nekatere so ugotovili, da jih že uspešno jaizvajajo.

Komisija se bo s svojo dejavnostjo vključevala v delo: MDA (Kobansko 83, lokalna), šol (obrambni dnevi, tekmovanja s področja SLO in DS itd.) in skrbela, da se bodo člani, organizacije in aktivni ZRVS kar najbolj povezovali s temi.

Člani komisije so sklenili tudi, da bodo od uprave TV-15 dobili seznam naročnikov. Prizadevali si bodo povečati število naročnikov, predvsem pa sodelovati s prispevki o delovanju organizacije v Radljah. Prav tako bo komisija skrbela za širjenje obrambno vzgojne literature. Naj omenimo le tole za nimivost Z občinsko knjižnico in njenimi podružnicami se bo dogovarjala za posebne oddelke z obrambno literaturo tudi v tako imenovanih marksističnih kotičkih.

Peter Macuh

Uspešna pot malih korakov

Kako na Vrhniki ohranjajo zgodovini dragocene zgodovinske podatke in spomine

Ponekod imajo zgodovinske komisije v občinskih odborih ZZB NOV, pa tudi v krajevnih odborih ZB velike načrte in doživljajo prenekatero razočaranje, če jih spričo kadrovskih in finančnih težav ne morejo doseči. Borčevska generacija si je zadala naloge, da bo svojim potomcem zapisala, ohranila in dokumentirala vse, kar je še v dosegu rok in spomina, da se ne bi zaradi pomankljivosti in morebitnih belih lis malicila zgodovina.

Vrhniki borci so ubrali pri tem delu pot tako imenovanih majhnih korakov. Ne zaganjajo se za vsako ceno v pisanje obsežnih monografij. Zato pa so v

dogovoru in s pomočjo družbenopolitičnih organizacij v občini (zlasti pa s pomočjo glasila SZDL »Naš časopis«) začeli objavljati krajše spomine in tudi zgodovinske orise dogodkov iz NOB s področja vrhniške občine. Priloge v Našem časopisu res niso v knjižni obliki, zato pa jih prejemajo vsi občani hkrati z glasilom, hkrati pa se sproti nabirajo v obsežnejše pisano gradivo, ki ga bo nekoč mogoče brez večjih težav strniti v knjigo, ali več knjig.

Naj za pokušino natisnemo le kratek odlomek iz spominov Viktorja Kirna pod naslovom Puntarska Faškarija, ki so izšli julija 1982 v Našem časopisu:

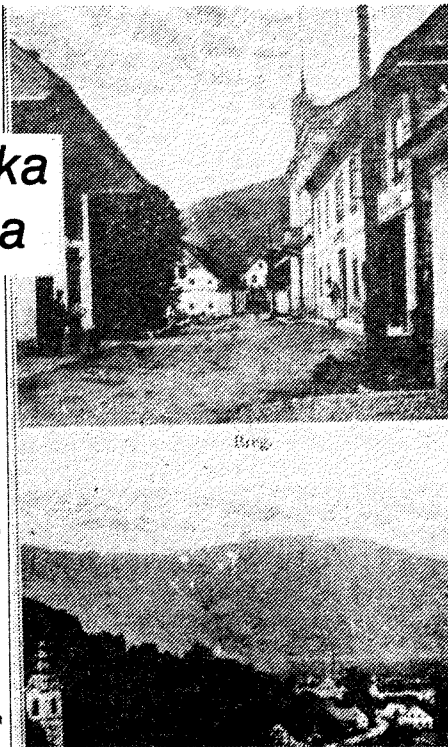
Viktor Kirn

Puntarska Faškarija

Spomini

To je skromen zapis o »Faškariji«, ljudem z Brge in Palega, o časih pred drugo svetovno vojno in najtežjih časih prve polovice druge svetovne vojne. To je pripoved, kako so Faškariji na praktičen način izvedli postavljeno Komunistično partijo Jugoslavije in se uprli okupatorju. Pripoveduje o pravelem komunistu, patriotu, borcu za delavsko-kmečko pravico, revolucionarju Jožetu Puntarju-Moleku, ki smo ga preprosto klicali »Punkov Joži«. Petkova revolucionarna dela niso bila namenjena samo Faškarijem, temveč vsemu borovniškemu kotu, berjanskim, podkrižnim vsem ter celo Notranjski. Po vojni so njegovo glase poslušali v širši okolici ljubljanskega, celjskega in kranjskega okraja.

Ta zares skromen zapis naj povzrim borcem »Faškarske čete« — kasneje 2. četa 1. bataljona »Ljube Sercerje«, ki letošnje majske dni slavnostno obkrožijo obletnico svoje ustanovitve.

AVTOR

Tole je naslovnica priloge v Našem časopisu, glasilu občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Vrhnike. Takih prilog so izdali že več, nove pa že pripravljajo.

Dol in Bistro. Tam sva imela pomemben sestanek z domačini. Vračala sva se ponoči in nekako ob svitanju prišla do njega. Zmenili smo se, da greva midva z Žanom, ki sva bila nemalo utrujena, počivat. Jernej pa naj še nadalje, tja do dvanajste ure straži. Tako je tudi bilo. Z Žanom sva šla spat, Jernej pa naj bi stražil...

B. Ž. J.

Tragedija v Šumniku

Bunker v Šumniku smo dokončali že precej časa pred prvim snegom. Bil je v obliki črke »L«, vhod pa je imel skozi streho. Vrata so bila zamaskirana z nabito rušo, s travo in mahovjem, na sredini pa je bila pribita še majhna zelena smrečica. V notranjosti bunkerja je bil enonadstropni pograd, miza in pa majhen štedilnik. Tudi studelec smo imeli v samem bunkerju.

Vse do 14. decembra 1942. leta smo bili zelo previdni. Nikdar nismo bili vsi trije (Žan, Jernej in jaz) v njem, marveč je vedno eden od nas stražil nedaleč od bunkerja, od koder je imel dober razgled po dolini in stezah, ki so vodile v območje bunkerja. Tega dne pa smo storili usodno napako. Že prejšnji dan popoldne sva šla z Žanom na

Priporočamo branje:

Vestnik koroških partizanov št. 4

S četrto številko se izteka 16. letnik Vestnika koroških partizanov. Na seji osrednjega odbora koroških partizanov v Ljubljani so razpravljali tudi o Vestniku koroških partizanov. S 4. številko stari uredniški odbor končuje svoje delo. Osrednji odbor je poveril mandat za sestavo novega uredniškega odbora Olgi Kastelic-Marjetki in je sklenil, da bosta v prihodnjem letu zaradi premostitve težav pri delu novega uredniškega odbora in zaradi varčevanja izšli le dve dvojni številki glasila. Predsednik uredniškega odbora Pavle Zaucer-Matjaž je orisal razvojno pot Vestnika koroških partizanov od njegove ustanovitve leta 1967 do danes.

Dr. Matevž Grilc, od leta 1976 predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, v obširnem članku »Tristranski sporazum in posledice za koroške Slovence« podrobno analizira položaj koroških Slovencev po podpisu tristranskega sporazuma 1. 7. 1976, sporazuma, ki še danes, kot pravi avtor, določa manjšinsko politiko in ki jo bo določal po vsej verjetnosti tudi še vsaj v bližnji prihodnosti. Avtor v svojem članku analizira tudi vse oblike diskriminacije, ki jih izvajajo do koroških Slovencev in ki so prav tako izraz trostranskega sporazuma. V sklepu avtor nakaže pot, ki so si jo koroški Slovenci v boju za svoje pravice začrtali na vseh področjih svojega življenja in delovanja.

Sodelavec Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani Boris Jesih nam v član-

ku »Deset let od sprejema zakona o dvojezičnih topografskih napisih« ponovno osvetljuje dogajanja ob sprejetju zakona o uvedbi dvojezičnih topografskih napisov v koroških krajih s slovenskim ali mešanim prebivalstvom. Na koncu članka prikazuje stanje na tem področju danes in ugotavlja, da imajo danes dvojezične krajevne table le trije odstotki vseh krajev na dvojezičnem ozemlju.

Dr. Borut M. Sturm je svoj članek »Denacifikacija v Avstriji« napisal kot knjižno poročilo o knjigi: Dieter Stiefel, Entnazifizierung in Österreich. Avtor članka ocenjuje knjigo kot dragocen prispevek k povojni zgodovini Avstrije, ki osvetljuje obdobje in problematiko, ki doslej še ni bila temeljito obdelana. Avtor je v knjigi uporabil še mnogo neznanega arhivskega gradiva. Tako bo knjiga prinesla vsakomur, ki se ukvarja s tem obdobjem avstrijske sodobne zgodovine, celoten prikaz statističnega materiala ne samo za Avstrijo v celoti, ampak tudi za posamezne deleže, torej tudi za Koroško.

V tej številki se končuje prispevek, ki sta ga pripravila sodelavca Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani Miran Komac in Peter Beltram »Slovinci v Videmski pokrajini«. Prispevek prinaša prikaz položaja slovenske narodnostne skupnosti v Kanalski dolini, problem šole in jezikovne razmere v Beneški Sloveniji ter odnos političnih strank do Slovencev v Videmski pokrajini.

Pavle Zaucer-Matjaž obuja spomine na ustanovitev prve koroške čete ter na 40. obletnico oboroženega protifašističnega boja na Koroškem. O NOB na Solčavskem je Vestnik koroških partizanov že obširno pisal.

Dne 24. 10. 1982 je predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc slavnostno odprl Dom koroških partizanov v Solčavi. Njegov nagovor prinaša na svojih straneh tudi 4. številka Vestnika koroških partizanov.

Vestnik koroških partizanov v tej številki poroča tudi o odkritju dveh spominskih obeležij, ki ju je postavila Zveza koroških partizanov v Celovcu protifašističnemu boju na Koroškem: žrtvam na Karlutovi domačiji na Svinjski planini, kjer so nacisti 23. 7. 1944 pobili gospodarja in gospodinjjo in požgali gospodarsko poslopje, so 8. 8. 1982 odkrili spominsko ploščo ter v Lepeni nad Železno kaplo, kjer so 19. 8. 1982 odkrili spomenik žrtvam Hoinikove družine.

Spomine na NOB, posebej na akcijo na vrhu Obirja, opisuje Albert Konečnik-Modras v »Kako smo pregnali Nemce z vrha Obirja«. V tej številki se Jože Švigelj spominja 20. obletnice smrti Franca Primožiča-Marka in njunega predvojnega prijateljevanja. Vestnik koroških partizanov je že objavil portret tega pomembnega vojaškega funkcionarja koroškega partizanstva in povojnega vodilnega političnega aktivista na Koroškem; ta prispevek le dopolnjuje Markovo biografijo.

V spomin na prvo oborože-

no akcijo koroških partizanov v Solčavi se Francka Povh-Slavka spominja s borbe in prijateljice Ivanke Herle, ki je kot borka prve koroške čete sodelovala pri napadu na Solčavo.

Po Slovenskem vestniku objavlja Vestnik koroških partizanov imena 132 Korošcev, ki so prejeli častni znak zasluge za osvoboditev Avstrije, s katerimi jih je odlikoval avstrijski predsednik Rudolf dr. Kirchschäger in ki jim jih je 2. 11. 1982 podelil koroški deležni glavar Leopold Wagner.

Vestnik v tej številki prinaša tudi poročilo o obisku Lidije Šentjurg, članice sveta federacije in Vide Tomšič, predsednice republiškega družbenega sveta za mednarodne odnose, na avstrijskem Koroškem.

K pestrejši vsebini četrte številke Vestnika pripomo-rejo še članki s področja kulture: ocena Koroškega kole-darja za leto 1983, ki ga je izdala Slovenska prosvetna zveza iz Celovca, in predstavitve razstave dveh koroških partizanov – slikarjev amaterjev, ki sta razstavljala v Ljubljani: dr. Franceta Cegnarja in dr. Danice Bem-Gala. Na teh straneh objavlja štiri pesmi pisateljica in pesnica Pavla Rovana-Jana.

Naj omenimo še veliko skrb, ki jo uredništvo Vestnika koroških partizanov posveča Gašperjevi bralni znački. Na seji osrednjega odbora Gašperjeve bralne značke so 24. 9. 1982 na Ravnem na Koroškem pripravili program za drugo leto dela GBZ. Pogovarjali pa so se tudi o osnutku posebne številke Vestnika koroških partizanov, namenjene mentorjem Gašperjeve bralne značke.

Nada Vilhar

Bibliografija del na temo NOB

Pri Partizanski knjigi bo izšla še v letošnjem letu bibliografija literarnih, zgodovinskih in drugih pisanih del, ki obravnavajo NOB in revolucijo. Sem so priležati tudi prevodi tovrstnih slovenskih del v druge jezike ter prevodi del s to tematiko iz drugih jezikov jugoslovanskih narodov in narodnosti v slovenščino. Gre za izredno pomembno, koristno pridobitev, ki bo zajela kar 2056 naslovov del, nastalih v štirih desetletjih.

B. Ž. J.

Polanjkeve mauthausnske skice

O mauthausnskih skicah, oziroma opusu Jožeta Polanjke, smo v TV-15 že spregovorili. Tokrat pa objavljamo še zapis Janka Kustra-Miškina, ki je skupaj s Polajnikom preživljal mauthausnske dneve.

Nisem poklicni zgodovinar, da bi strokovno, znanstveno predstavil zgodovinske in kulturne razsežnosti razstave mauthausnskih skic mojstra Jožeta Polanjke, ki je na svoji razstavi premieri v Mariboru (in hkrati predstavitvi istoi-menske monografije) doživela izredno zanimanje v širši javnosti, tako da jo je Razstavni salom Rotovž moral podaljševati iz tedna v teden (od 5. do 28. februarja 1982 si je razstavo ogledalo na tisoče obiskovalcev).

Kot neblogljen 16-leten deček, ki ga je gestapo ujel na listkovni akciji, sem se že 20. junija 1941 v mariborskih zaporih pridružil Polajniku, svaku narodnega heroja Angela Besednjaka in vodji ilegalne tehnike pri okrožnem odboru OF Maribor. Od takrat dalje naju je spremljala skupna kruta usoda prvega slovenskega in jugoslovanskega transporta 251 politič-

sto skic, največ s svinčnikom na cementni papir. Razumljivo je, da tako obsežne zbirke ni bilo mogoče rešiti. Jože je serije skic razdelil med prijatelje v tistem upanju, da bo vsaj kdo od nas preživel ter pokazal svojem žrtvam in znancom našo krvavo Golgoto.

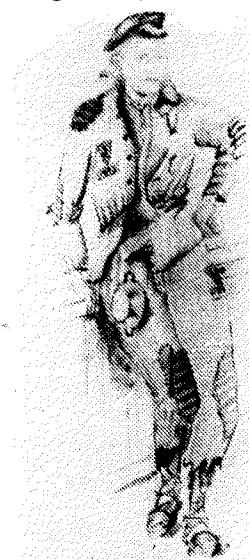
Spominjam se, da sem okoli 30 najbolj pretresljivih Polajnkovih skic, predsmrtnih skrivenčenih obrazov, okončin in »slonovskih« nog iz novembra in decembra 1941 odvrnil ob nenadnem kontrolnem telesnem pregledu, skupaj s prepovedanim, prav tako iz cementnih vrec izdelanimi telovniki. Podobno se je dogajalo tudi drugim, ki so v skromnih črtastih oblačilih brez žepov, na telesu skrivali Polajnkove skice. Ne glede na te izgube pa je uspelo avtorju s pomočjo sojetnikov rešiti majhen del taboriščnega opusa.

Ob izpustitvi iz taborišča sem rešil doberšen del na razstavi prikazanih skic. Skril sem jih pod obližem na telesu in jih kasneje vrnil avtorju. V zahvalo mi je Polajko podaril barvni akvarel – mojo podobo, ki ga je izdelal maja 1942 še v Mariboru.

Dejstvo, da se je na tak ali drugačen način odzvalo klicu okupirane domovine nad 230 jugoslovanskih likovnih umetnikov in je v različnih jugoslovanskih muzejih ter zbirkah danes zbranih prek 11.000 listov (risb, grafik, akvarelov in pastelov), ki so nastali med vojno, nas opozarja na izjemnost tega trenutka tudi v razvoju jugoslovanske umetnosti. Tudi različne ustvarjalne možnosti posameznih avtorjev so vzrok, da moramo jugoslovansko likovno umetnost, nastalo med 1941. in 1945. letom, obravnavati v različnih vidikih. Najbolj očitno se ločita dve veliki skupini: umetnost udeležencev narodnoosvobodilne vojne, ki je najštevilnejša, in umetnost tistih, ki so bili v koncentracijskih taboriščih.

Lakota, trpljenje, ponižanje in večni strah človeškega obraza gotovo ne poplešajo. Vendar ni slikar pokazal niti najmanjše želje, da bi ustvaril iluzijo o trpljenju. Pred nami so od lakote in napa prekmalu postarani ljudje, v njihovih očeh je težko ločiti sovraštvo od upanja in upanje od malodušja. Enostavna in ostra risba želi upodobiti telesno in duševno resničnost hkrati. Četudi brez olepšav narisani obrazi in postave, kljub sestradanosti in bedi izžarevajo humanost in pravo mero pietete. Včasih pa se je v risbo ujel frumen, kakršnega Igo Gradzen odlikuje v verzih:

Lačni kakor psi na cesti
v mračni, blodni smo zavesti
jesti le hoteli, jesti,
po smeteh sem brskal, grabil,
grizel, gotal, vsem se gabil,
bog je name bil pozabil.

nih zapornikov, zbranih iz celjskega Starega piskra, borlskega gradu in mariborskih zaporov, ki so se že 23. avgusta 1941 prvi zavrteli v krvavem plesu mauthausnskega holokavsta. Do spomladi 1942 je ta ples preživel le 118 interniranih Slovencev. V pedantnem krematorijskem knjigovodstvu se je za naš transport odprl nov konto ubitih in upepeljenih jugoslovanskih političnih zapornikov, z otvoritvenim saldom 133 slovenskih trupel, ki se je do osvoboditve leta 1945 povežl na 12.890 žrtve in se s to številko uvrstil takoj za sovjeti in Poljaki.

Jože Polajko mi je v grozotnih taboriščnih razmerah, ko sem se spremenil zgolj v inventarno številko JU 1973, nadomestil starše in skrbel zame kot oče. Skupaj z Dušanom Spondlerjem sta me moralno podpirala in vzpodbujala, da se nisem v obupu pogljal v bodočo, z električnim tokom nabito žico.

Opazoval in stražil sem Jožeta, ko je začel s končkom komaj dva do tri centimetre dolgega svinčnika risati prve skice na papir iz cementnih vrec. Ocenjujem, da je Jože Polajko narisal od avgusta 1941 do pomladi 1942 nekaj

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 7

O dvajsetem stoletju govorijo kot o stoletju vojaških, političnih, gospodarskih in družbenih kriz. Katere so krize preteklosti, sedanjosti in prihodnosti? Kakšni so njihovi vzroki in kakšne posledice?

Tleče trenje med Somalijsko in Etiopijo

Hladna vojna na strateško pomembnem severovzhodnem vrhu afriške celine se nadaljuje; v ozadju je blokovska igra, ki sta ji nasedli obe sprti državi Bogastvo preteklosti in današnji čas

Malo novic prihaja zadnje čase iz etiopske pokrajine Ogaden, ki je jabolko spora med Somalijsko in Etiopijo, toda to ne pomeni, da se je to nevarno krizno središče ohladilo. Komaj sedem mesecev je minilo, ko je znova zaropotalo orožje in ko je vse kazalo, da se bo obnovila vojna med državama.

lo, da bi ob morebitnem njihovem uspehu v Mogadišu prišla na oblast vlada, ki bi se odločila za prijateljske odnose s SZ in Etiopijo. Verbalno podporo so okrepile tudi vojaške pošiljke orožja in streliva.

Tudi Američani so pokazali zaskrbljenost za svojo zavezništvo – Somalijsko ter takoj

Adis Abebi pri zatiranju gverilkega gibanja v Eritreji.

Padec vladavine cesarja Haile Selasija in rastoči obseg bojev v uporni Eritreji sta Američane prisilila, da so opustili oporišče pri Asmari ter ga preselili na otočke Diego Garcia v Indijskem oceanu. Nova vojaška vlada je odpravila fevdalni sistem in začela uvajati socialistično vladavino in Američanom so začela goreti tla pod nogami, tako da so do konca leta 1975 v glavnem umaknili še zadnje vojaške svetovalce ter popolnoma ukinili pomoč Etiopiji.

ga sveta«, se je sodelovanje med SZ in novim režimom v Mogadišu še okrepilo: gospodarska in vojaška pomoč se je povečala, Moskva pa je – tako kot Washington v Etiopiji – v zameno za pomoč lahko zgradila vojaško oporišče v somalskem pristanišču ob Rdečem morju – Berberi. Oporišče je bilo dograjeno leta 1969, istega leta pa si je SZ postavila tudi letalsko oporišče v Hargessi. Do oktobra leta 1977 je Somalijska od SZ prejela več kot 250 milijonov dolarjev pomoči; v vojaških oporiščih pa je bilo razmeščenih 2000 sovjetskih vojakov in vojaškega osebja ter 300 vojaških svetovalcev.

Sovjetska vojaška navzočnost v Somalijski je trajala do oktobra leta 1977, ko je vlada Siada Barreja sovjetskemu osebju odpovedala gostoljubje, sovjetskim ladjam pa prepovedala vstop v somalska pristanišča. Vojna med Etiopijo in Somalijsko, ki je izbruhnila nekaj mesecev poprej, je pripravila tla za preobrat zavezništva: SZ se je obrnila k Etiopiji, ZDA pa k Somalijski.

Kolonialna preteklost

Etiopska pokrajina Ogaden je skoraj izključno naseljena z nomadskim prebivalstvom, ki je etnično, versko in jezikovno povsem sorodno Somalcem in ki je v zgo-

sporazum o interesnih območjih v Somalijski, leto dni pozneje pa je tudi Italija, po dogovoru z zanzibarskim sultanom, odšknila severovzhodni košček Somalijske in ga razglasila za svoj protektorat, leta 1905 pa za »kolonijo«.

Po drugi svetovni vojni se je celotna Somalijska, razen francoskega dela (današnja neodvisna republika Djibuti), znašla pod britansko vojaško administracijo. Ko so na ZN pozneje začeli razpravljati o usodi »treh Somalijsk« (francoske, britanske

zato največkrat krivično – potegnile nekdanje kolonialne sile, nedotakljive in nesprejemljive. Somalijska tako v svojih zahtevah ni dobila nobene podpore, ne glede na Ogadeno, kakor tudi ne glede na ozemeljskih zahtev do Djibutija in severnih predelov Kenije.

Vojna in posledice

V pičlih štirih mesecih se je Etiopija, katere revolucionarna vojaška vlada se je zpleta v hude težave zaradi delovanja gverile v Eritreji

Etiopske čete so oborožene s sovjetskim orožjem. Sovjetsko orožje je začelo v deželo pritekati šele v letih 1976/77, ko se je revolucionarna vlada odpovedala ameriški pomoči in podpori.

in italijanske), je propadel predlog, da bi nekdanjo britansko in italijansko Somalijsko, kakor tudi del Etiopije (Ogaden), ki ga naseljuje prebivalstvo somalskega rodu, združili v enotno državo. Tako je leta 1960 neodvisna Somalijska nastala le na območjih nekdanjih britanskih in italijanskih kolonialnih ozemelj.

Ze takoj po neodvisnosti je Somalijska začela izražati ozemeljske težnje do etiopskega Ogadena, pa tudi do severnih območij Kenije in do Djibutija.

Peterokraka zveza

Somalijska je na svojo zastavo neodvisnosti začrtila veliko peterokrako zvezdo, za katero somalsko vodstvo nikoli ni skrivalo, kaj pomeni. Dva kraka peterokrake zvezde predstavljata sedanje ozemlje Somalijske – nekdanji kolonialni provinci Velike Britanije in Italije, ostali trije kraki pa predstavljajo severovzhodno pokrajino Kenije, pokrajino Ogaden v Etiopiji ter nekdanjo francosko kolonijo in sedanjo neodvisno republiko Djibuti. Na vseh teh območjih živi večinsko somalsko prebivalstvo.

Somalske oblasti so že v začetku šestdesetih let skušale uveljaviti svoje težnje in enkrat od Etiopije zahtevale ureditev vprašanja Ogadena. Praktično se je že takrat začela vojna med državama – v obliki manjših in večjih obmejnih incidentov in spopadov – in traja še danes. Do leta 1977 je šlo predvsem za obmejne incidente, julija tega leta pa je Osvobodilna fronta zahodne Somalijske, ki naj bi zrasla na tleh Ogadena, s pomočjo somalskih čet vdrla na območje Ogadena in do oktobra zavzela skoraj celotno pokrajino, razen mest Harar in Dire Dawa.

Pokrajina Ogaden ni samo domovina somalskih nomadov, temveč ima tudi velika ležišča nafte in naravnega plina, surovini, ki ju želi izkoristiti tako Etiopija kot Somalijska. Ob Somalski težnji po ustanovitvi »velike Somalijske« je bilo to bogastvo tudi glavni razlog začetka dolgega vojaškega spopada, ki je terjal okrog 35.000 mrtvih in milijon beguncev.

V napadu na Etiopijo se je Somalijska znašla osamljena, kajti Organizacija afriške enotnosti in z njo večina afriških držav zagovarjajo stališče, da so afriške meje, čeprav so jih po svoji logiki, na podlagi svojih interesov – in

in zarodkov vstaje fevdalnih ostankov v nekaterih drugih ključnih pokrajinah, znašla na robu poraza. Po odhodu Američanov in usahnitvi ameriške pomoči v orožju in opremljenosti Adis Abebi ni ostalo drugega, kot da se je obrnila za pomoč k SZ.

Moskva je, v upanju, da bo svoj vpliv v Somalijski razširila tudi na Etiopijo, odgovorila pozitivno ter je začela zapolnjevati prazen prostor po odhodu Američanov. Ze septembra 1979 je začela dovajati prve količine orožja v dogovorjeni vrednosti 385 milijonov dolarjev (48 letal vrste Mig, 200 tankov ter protiletalske in protitankovske rakete). Iz Kube pa je prišlo nekaj sto vojaških svetovalcev, ki so začeli vezbati etiopsko armado.

Kakšni so bili sovjetski strateški načrti, je še danes težko ugotoviti: očitno je SZ hotela utrditi navzočnost v obeh deželah ter morda vzpostaviti ravnotežje med njima in na podlagi tega tudi prekinitev sovražnosti. To se ji ni posrečilo: Somalijska je ogorčeno reagirala, odslovila sovjetske svetovalce in vojaško osebje ter začela iskati nadomestilo za sovjetsko pomoč pri arabskih državah in na zahodu.

S pomočjo sovjetskega orožja in nekaj tisoč kubanskih vojakov je etiopska armada sprožila protiofenzivo, pregnala somalske čete in znova vzpostavila nadzor nad celotnim območjem Ogadena. Somalska peterokraka zvezda je ostala pri dveh krakih.

Sovjetska zveza je danes trdno zasidrana v Etiopiji in uporablja vojaške naprave, ki so jih nekdanje zgradili Američani, ZDA pa imajo v rokah slavno oporišče Berberi, ki jo ga v Somalijski zgradili Sovjeti. Polovica prebivalstva Ogadena živi v izgnanstvu; Etiopski režim je stabiliziral razmere v deželi ter skoraj povsem zatrl dolgoletni upor v Eritreji, Somalijska pa danes pomeni pomembno strateško postavko v ameriških načrtih na Bližnjem in Srednjem vzhodu ter čaka na primeren trenutek, da bi obudila svoje, nikoli pozabljene in zanikane težnje po pridobitvi ostalih treh krakov velike somalske zvezde.

V okviru tega, predsem pa v okviru blokovske igre, tako ostaja etiopska pokrajina Ogaden, z njo pa ves afriški rog, eno najbolj nevarnih kriznih žarišč v tem delu sveta.

6.000, po nekaterih podatkih celo več, kubanskih vojakov je prišlo na pomoč etiopski armadi, da je lahko pognala somalske čete iz pokrajine Ogaden in da je hkrati lahko okrepila boje z uporniki v Eritreji. Danes je menda v Etiopiji le še nekaj deset ali sto kubanskih vojaških svetovalcev, precej več pa je Kubancev v Angoli. Na sliki – kubanski vojaki v akciji na afriških tleh.

Vir informacij o premiku čet, ofenzivnih akcijah in bojih, pa tudi trditve o domnevni stabilizaciji razmer sta Mogadiš in Adis Abeba, ki vsaka za svoje propagandne potrebe skrbno presejeta vse tisto, kar naj bi prišlo v svetovno javnost.

Mogadiš je lanskega junija obtožil Etiopijo, da je poslala svoje vojaške čete na ozemlje Somalijske; iz Adis Abebe pa je prišel odgovor, da poteka boji med somalskimi gverilci tako imenovane Demokratske fronte in regularno vojsko somalske vlade.

Obtožbe so se celo stopnjevale, saj je Somalijska trdila, da v napadu na njeno ozemlje skupaj z Etiopijo sodelujejo tudi vzhodni Nemci, Kubanci, Rusi, Libijci in Južni Jemeni in da naj bi invazija označila uresničitev trojnega pakta, sklenjenega med Etiopijo, Libijo in Južnim Jemenom.

Teh obtožb ni mogel nihče potrditi, prav tako pa ni mogel nihče potrditi dejstva, da bi gverilsko gibanje, kakršno je Somalska demokratska fronta, lahko sprožilo tako obsežne vojaške operacije samo, brez podpore iz Etiopije.

Pomoč prihaja hitro

Medtem, ko so bile informacije iz Mogadiša in Adis Abebe popolnoma nasprotujoče, sta veselili kljub temu pohiteli, da bi izkazali podporo in pomoč svojima varovancema – ZDA Somalijski, Sovjetska zveza pa Etiopiji.

Sovjetska zveza, ki že nekaj let intenzivno oborožuje Etiopijo, je odkrito (česar v Adis Abebi niso storili!) podprla somalske gverilce in jih označila za »somalske osvobodilne sile«, ki naj bi zrušile mogadiški režim Siada Barreja. V interesu Moskve je bi-

odobrili veliko pošiljko orožja za boj proti »etiopskim invazijskim silam«, kot so označile vojaške enote, ki naj bi začele operacije na etiopsko-somalski meji. Ameriško ravnanje je bilo v skladu s prepričanjem, da je ta del Afrike zelo »pomemben za ameriško varnost«. To so leta 1981 dokazali tudi veliki manevri »Bleščeča zvezda«, v katerih je Pentagon preizkusil pripravljenost ameriških čet za hitre intervencije (RDF), ki naj bi v primeru potrebe posredovale v puščavskih delih Afrike in Bližnjega vzhoda.

Obrnjeno zavezništvo: ZDA v Etiopiji

»Velike sile«, pravi neki politični pregovor, »nimajo stalnih partnerjev, niti stalnih sovražnikov. Imajo samo stalne interese.« To se je posebno dobro pokazalo prav na afriškem rogu, kjer so bile nekoč ZDA vsidrane v Etiopijo, SZ pa v Somalijsko.

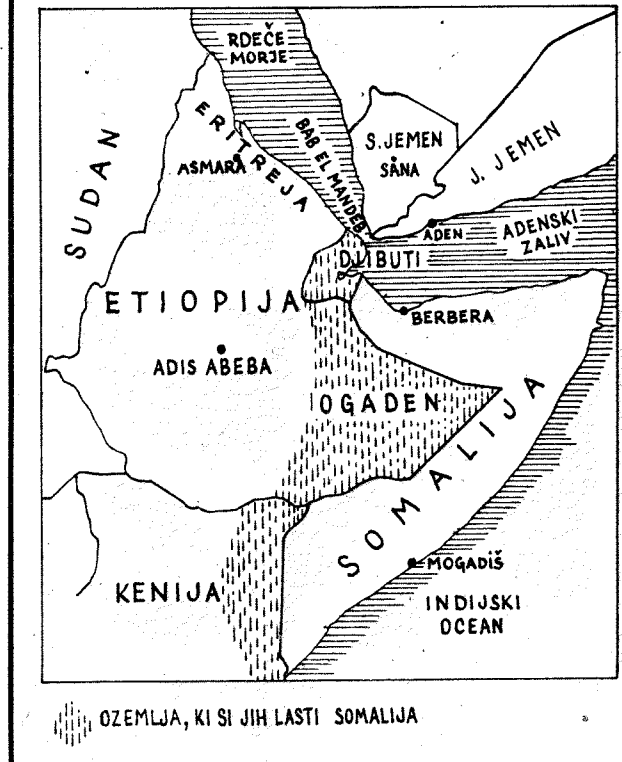
Ameriška navzočnost, predvsem vojaška, v Etiopiji se je začela v letu 1953, ko je Washington v želji, da utrdi svoje interese na območju severovzhodne Afrike dosegel sporazum z vladavino cesarja Haile Selasija. Trajala je tja do leta 1974, ko je »Začasni vojaški administrativni odbor« zrušil cesarsko vladavino, nato pa je začela hitro pešati.

Do tega leta so ZDA odobrile Etiopiji za 300 milijonov dolarjev vojaške pomoči, v zameno za to pa so si lahko zgradile vojaško oporišče Kagnev blizu glavnega mesta Eritreje – Asmare, kjer je bilo nameščenih 3200 ameriških vojakov in vojaškega osebja. V tem času je Pentagon aktivno pomagal

Območje afriškega roga si delijo tri države – Etiopija, Somalijska in Djibuti. Zaradi strateške lege je ta kos Afrike postal potencialno krizno žarišče.

Na eni strani afriški rog obkroža južni del Arabskega polotoka, na drugi ga obkrožajo valovi Indijskega oceana, po katerem patrolirajo močna ladjevja velesil. Afriški rog je v neposredni sosesčini najbogatejših naftnih vrelcev ter nadzoruje pomembno ožino Bal el Mandeb, skozi katero se Indijski ocean preliva v Rdeče morje. Dodatno pomemben je zaradi tega, ker premore prvotna pristanišča v Adenskem zalivu in Indijskem oceanu in ker tod potekajo plovne poti, po katerih si zahodna Evropa še danes oskrbuje skoraj 70 odstotkov nafte.

Vse to je razlog nenehnega tekmovanja velesil, da bi okrepile svoj vpliv in da bi s pomočjo zavezništva bile neposredno navzoče. Etiopija je edina nearabska država, ki sega do obal Rdečega morja in zaradi tega so bile arabske države do nje vedno zadržane, celo sovražne. Logično je tudi bilo, da so s finančnimi in političnimi sredstvi podpirale uporniško gibanje v pretežno muslimanski etiopski pokrajini Eritreji ob obali Rdečega morja.

Obrnjeno zavezništvo: SZ v Somalijski

Ameriška vojaška pomoč Etiopiji je bila posebej obilna sredi šestdesetih let, ko je načrtovalcem ameriške politike postalo jasno, da SZ povečuje pomoč in navzočnost v sosednji Somalijski. Moskva je z Mogadišem že leta 1963 podpisala sporazum o pomoči in kreditih v višini 35 milijonov dolarjev.

Po letu 1969, ko so oborožene sile zrušile civilno vladavino in je prišel na oblast general Siad Barre kot voditelj socialistično usmerjenega »Vrhovnega revolucionarne-

dovini vedno bilo ozko povezano z današnjo Somalijsko. Toda, razmejitev, ki so jo začrtali nekdanji kolonialni gospodarji, je te somalske nomade postavila pod Etiopijo.

Etiopija in Somalijska sta se znašli sredi prepletenih kolonialnih interesov že sredi 19. stoletja; ko so se za vpliv na afriškem rogu potegovali Velika Britanija, Francija in Italija. Sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja se je Angležem posrečilo, da se učvrstijo na severnih obalah Somalijske in da to območje razglasijo za svoj protektorat. Leta 1896 sta Velika Britanija in Francija sklenili

K A J U H
P E S M I

Kulturniška skupina Štirinajste v Šoštanju Kjer si mladostna ustvarjalnost in zgodovina podajata roke

Včasih so nas polna usta tradicij in podružbljanja revolucionarnih izročil na sejah in sestankih, v praksi pa je takemu govorjenju bolj formalno zadoščeno. Včasih so načrti lepi in obetavni, pa se zatakne pri denarju. Včasih pa so ideje odlične, denar bi se še nekako našel, pa ni pravih ljudi...

Kadar ne veste natančno, kako bi nekomu dopovedali, kaj so pravzaprav izročila revolucije, kaj je to kontinuiteta, kako lahko mladina podružblja in s svojim delom prispeva k podružbljanju revolucionarnih izročil, popeljite jih v osnovno šolo Karla Destovnika-Kajuha v Šoštanju. Tam o teh stvarih govorijo že stene, prelepljene s pisano množico otroških risb, tam vam bodo o tem spregovorili otroci, učitelji, ravnatelj in kuharice, če je treba. Nenazadnje vam bo tam o teh stvarih spregovorila razstava, stalna razstava o kulturniški skupini Štirinajste, ki so jo z veliko ljubezni, poguma, znanja in predvsem dela, postavili v nekoč zaprašenem podstrešju šolskega poslopja.

»Lahko bi se bilo zgodilo, da bi bili v v koloni, ko je divizija krenila na pot 6. januarja 1944 iz Suhorja v Beli krajini, prek Zumberka, Posavine in Hrvatske Zagore proti Sotli. Krenila z zastavami in vriskajočo pesmijo, z navdušenjem, ki je naraščalo vso pot skozi Hrvaško, kjer smo bili iz dneva v dan bolj priprani, da čutimo in mislimo enako z njimi in da vidimo samo v skupnem življenju zagotovilo uresničitve želja, ki so nam skupne... Lahko bi bili vi z nami na najbolj napornem delu pohoda, na katerem smo doživljali vsak po svoje velike preizkušnje in ko je smiselnost naše poti povečala naše zmogljivosti tako, da smo premagovali vedno večje težave, pa čeprav smo bili vedno bolj izčrpani...« Tako je še pred nedavnim, v decembru spregovorila ob 60-letnici Ka-

juhovega rojstva šoštanjskim otrokom Vera Hreščakova, nekdanja članica kulturniške skupine Štirinajste divizije. Ob tisti priložnosti so v šoli tudi odprli stalno razstavo na podstrešju in prejeli iz rok predsednika odbora Štirinajste Bojana Škrka, veliko priznanje – zlato plaketo Štirinajste.

Mi smo si utrip njihovega življenja in dela ogledali nekega navadnega dne, sredi šolskih počitnic. Res, da ni bilo v šoli otrok, zato nas je pa prav tako prijazno sprejel ravnatelj in nam pokazal vse, kar smo si želeli. Najbrž pa je bil sprejem vendarle še toliko bolj pristen, ker smo pripeljali s seboj tovarišico Marto Paulinovo-Brino, znamenito plesalko v kulturniški skupini Štirinajste, ki je bila za stalno razstavo o tej skupini na šoštanjski osnovni šoli tudi pobudnica in prva svetovalka.

Mahnemo jo tako po stopnicah do podstrehe. Za navadnimi vrati, kjer se je pred dvema letoma še kopicila stara šolska šara, se razmahne širen, izre-

dno okusno urejen razstaveni prostor. Pravzaprav ni tu nobenega muzejskega ozračja. Velikanska podstrešna soba, kjer stropi padajo vsaksebi pošev, po obliki strehe, je sicer res razstaveni prostor, hkrati pa večnamensko shajališče, kjer najdejo dovolj prostora za vaje mladi pevci pevskega zbora, recitatorji in drugi, ki potrebujejo v hiši miren kotiček. Ob stenah moderni panoji, na njih fotografije kulturnikov. Na tramovih so z zlatimi črkami sestavljeni odlomki iz Kajuhovih verzov. V vitrinah pa brošure, beležke, dnevniki in izrezki iz partizanskega tiska. Za stebrom je Kajuhov kotiček. Tam so faksimili njegovih rokopi-sov, tam so partizanske pesmarice, šolska spričevala, fotografije iz družinskega albuma, predmeti, pisma... Vse, kar nam legendo približuje v okviru tople človečnosti. Tam je zapisano to in ono o Kajuhu, med drugim tudi izrezek iz Slovenskega Poročevalca, ki je izšel 2. avgusta 1944. leta in je v njem France Kosmač objavil tole pesem:

Pesniku Kajuhu

Kurirji so vodili nas skozi tiste kraje,
kjer je besnela zimska ofenziva.
V dolino padla je megla siva,
hodili skoz večer smo prepevaje.

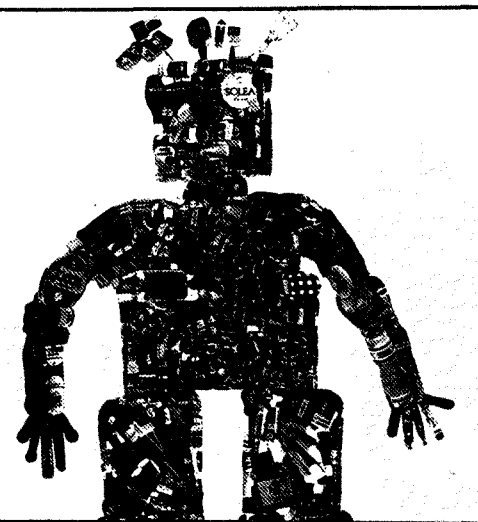
Nekdo, ki se do zadnje je postaje prebil,
nam je pokazal kje počiva poet Kajuh.
Bila je dolga njiva, za njo pa drevje, ki
se v vetru maje...

Sred Štajerske vasi – prav blizu doma,
z očmi objemajoč ga, si omahnil in
onemel za vedno.
Res za vedno?

Ne! V pesmi tvoja misel roma po vsej
slovenski zemlji.
Z njo navdihnil,
k uporabi vzdrnil
dušo si poslednjo!

Oko se ustavi na odprti pesmarici. »Zakaj ne nosite v dlaneh svojih src, ljudje? Zakaj vam niso vpisane v oči vaše misli in želje?... Tako je sprševal pesnik in skoz možgane švigne misel, bi pel tako tudi danes? Kdo ve, če se ne bi utrudil, če ne bi včasih žalostno in tiho zrl skoz okno na tisto težko, krvavo zimsko pot, ki bi

LIKOVNI
SVET
OTROK
1979

Katalog ob razstavi risb

lačnimi je ponujala upanje in vero v skorajšnjo svobodo in v tem plesu je bil tudi delček skritega upanja, da bo v svobo-

vsa matematična predvidevanja nič ne veljajo. V vojni pianistom granate razmesarijo roke, skladatelji oglušijo,

Razstavljeno gradivo na stalni razstavi na OŠ Karla Destovnika-Kajuha o kulturniški skupini Štirinajste prikazuje delo te skupine, vzporedno pa tudi nekatere vojaške akcije divizije od njene ustanovitve sredi julija 1943 pa do konca nemške ofenzive na Štajerskem februarja 1944, ko je bila kulturniška skupina zaradi padlih in ranjenih razbita.

Iz Ljubljane so s ponarejenimi dovolilnicami med 20. in 31. avgustom 1943. leta odšli na osvobodeno ozemlje, na Bazo 21: Sveto Marolt-Špil, Janez Weiss-Belač, Savo Vrtačnik-Krn, Karel Destovnik-Kajuh in Marta Paulin-Brina. Razporedili so jih v Štirinajsto divizijo skupaj z vojnim poročevalcem Ladislavom Kiauto. Ta skupina je prehodila pot od Kočevskega Roga prek Travnice gore s Prešernovo brigado in se 9. septembra 1943. pri Grčaricah vključila v sestav divizije. Na njenih potih sta jo pogosto spremljala verski referent Jože Lampret, vojni poročevalec Kiauto, priključila pa sta se ji tudi harmonikarja Stanko Modic-Kostja in Janez Lavrič. Njihov sopotnik je bil tudi fotoreporter Jože Petek. Na Mašunu se je skupini pridružila kot recitatorka in pevka še Vera Hreščakova.

mu jo švigajoč križale kolone avtomobilov? Bi ujel korak v vrtinec našega hitenja? Bi kdo še slišal njegov verz?

di njeno življenje preplavljeno s plesom...

A vojna je kruta družica. V vojni vsi statistični izračuni in

športniki ohromijo in plesalkam zmrznejo noge... Spominim se na pesem Aste Znidaršičeve:

Z oblaki in zemljo je pesem ubrala,
igral na svirel je le veter spremljavo,
ko sredi gozdov je na jasi plesala;
Prečila se je med grmovje in travo,
spuščene lase je po zraku razdala,
meja ni bilo več med njo in naravo.

Nevihta se z bliski krog nje je zagnala.

Uboge roke ji v neurju vihravo
neusmiljeno sapa je trdo suvala,
krivila nje moč ji je bežno postavilo
in vrglo jo je kot brez tal bi ostala.
Iskala zavetja za nežno je glavo,
drevesa so z listjem ji zlatim sijala,
ko tiho je legla na cvetno ponjavo.

Spomin preskoči s fotografije na razstavi: plesala je še v Bariju 1944. leta, pa za 8. marce petinštiridesetega, po vojni pa

le še enkrat na neki ljubljanski proslavi. Potem se je povsem posvetila pedagoškemu delu. In, ko smo že pri pedago-

Miha Butara-Aleks

Marinčkovi z Zaloške ceste 15

Stric Tone mu je nato s povzdignjenim glasom in na način, po katerem sem sklepal, da sta dobra znanca, rekel: »Kaj! Moj nečak »einrika«, in da ne bo jedače in pijače?« »Pa kam vendar »einrika?« je vprašal gostilničar. Stric Tone mu je s povišanim tonom in skoraj užaljeno odgovoril: »Kam »einrika«, vprašaj. Pa ve se, v našo vojsko vendar!« »V našo vojsko,« je dejal gostilničar. »Če je pa tako, potem se bo dobilo tudi hrano,« je še izjavil in šel po naročeno.

Med čakanjem na postrežbo sem ga ves začuden vprašal, če sme gostilničar Ambrož vedeti za to, kar mu je zaupal. Odgovoril mi je, da je Ambrož »naš človek« in da naj bo glede tega kar brez skrbi. Naročil mi je, naj pri partizanih pozdravim njegova fanta, Toneta in Jožeta, ter vse partizane in naj jim povem, da so Ljubljanci zelo ponosni na njihova junaška dejanja in naj tudi v prihodnje tako uspešno »kot doslej« bijejo sovražnika.

To je bilo moje zadnje srečanje in tudi sloves s stricem Tonetom Marinčkom. Podrobnejše podatke o njegovi usodi pa sem zvedel po vojni, delno pri starih in delno pri stričevi soprogi teti Pepci.

Približno mesec dni po mojem odhodu k partizanom, nekeje v začetku avgusta 1942. leta, so med delovnim časom v pisarno in na oddelke Delavske zbornice, ki ga je vodil stric Tone, vdrla agenti OVRE in povpraševali po njem. Strica k sreči ravno takrat ni bilo. Služ-

beno je bil na oddelku za socialno zavarovanje, kot ve povedati njegova soproga. Tonetovi najbližji sodelavci, ki so zelo cenili njegov odnos do sodelavca, so mu tudi ob tej priložnosti izkazali veliko naklonjenost. Agentom OVRE so zatrdili in jih prepričali, da ne vedo, kam je odšel, da pa so prepričani, da se bo v najkrajšem času vrnil. Le-ti so verjeli in ga čakali v pisarni. Sodelavci, ki so pravilno sklepali, da so »ovrovci« prišli zaradi aretacije njihovega predstojnika, so – neopazno – poskrbeli za to, da se je sluga oddelka zmuznil iz prostorov, ga našel in obvestil, da ga iščejo policijski agenti.

Ko je stric Tone sprejel omenjeno obvestilo, se ni vrnil v pisarno, pač pa je takoj, neopazno, odšel iz zbornice. Napotil se je k vsaku Mihaelu Butari, stanujočem pri sinu Francu na Miklošičevi 7. Franc Butara, aktivist iz prvih dni OF, pa je, potem ko se je stric Tone iz varnostnih razlogov umaknil z Miklošičeve 7 v Nunsko ulico, k družini Ane Galjot, rojene Butara, iz Cerkelj ob Krki (Tičkove Ane), obvestil domače na Zaloški cesti 15, kaj se dogaja z očetom oziroma možem. Povezal se je tudi domačinom Francem Šobo iz Cerkelj ob Krki, zaposlenim pri električni cestni železnici in stanujočem v Dravljah. Znano mu je bilo, da je Šoba na svojem terenu – v bližini žice okrog okupirane Ljubljane, povezan z organizacijo OF. On naj bi poskrbel za prehod strica Toneta iz Ljubljane med partizane v Dolomiti. Franc

Soba, katerega sin je že bil med »proletarci«, takrat pa v brigadi Toneta Tomšiča, je to naloge vestno izpolnil.

Kmalu po prihodu v Dolomite je bil stric Tone s ponarejenimi dokumenti med okupacijsko mejo in z žico opasano Ljubljano, v spremstvu kurirjev napoten proti Dolenjski. V predelu Sostro – Sadinja vas ga je zajela sovražna racija, ob kateri je bil – pod tujim imenom – aretiran in interniran na Rab, kjer je v začetku novembra 1942. umrl. Še preden pa so ga odpeljali v internacijo, je dvakrat sporočil domačim, kaj se mu je pripetilo, oziroma kje je. V prvem sporočilu domačim – poslal ga je po družini, pri kateri je bil ob aretaciji – jih je opozarjal, naj bodo pri aktivističnem delu kar najbolj pazljivi. Predvsem je opozarjal na pazljivost hčerko Martino, mladinsko aktivistko OF, katere aktivistična prizadevnost je bila še posebno opazna. Žal je njegovo sporočilo z nasvetom prišlo prepozno. Agenti OVRA so Martino, poznejšo pripadnico prekomorskih enot, po vojni in v svobodi pa dolgoletno sodnico, že aretirali in odpeljali.

Drugo sporočilo družini je Tone Marinček poslal med bivanjem v belgijski vojašnici, preden so ga odpeljali na Rab. Na kamen, ki ga je prek zidu kasarniškega dvorišča vrgel v vrt pristaša OF, trgovca Marinka, je pritril listek s kratkim sporočilom, kje je. Marinko je listek posredoval domačim, ki pa so bili v veliki dilemi, kaj storiti? Niso vedeli, če je bil oče aretiran pod svojim imenom ali pod tujim, zato so sklenili, da ga direktno ne bodo iskali. Le hčerka Mara, poročena Šlajpah, je oprezala okoli kasarne. V določenem trenutku je za z mlečno barvo premazano okensko šipo, ki je bila v enem delu zbrisana, opazila znane očeteve oči. Imela je občutek, da ji oče želi nekaj povedati. Razburjena je z vso pozornostjo sledila njegovim gibom. Toda preden je karkoli zvedela oziroma ugotovila, jo je italijanski vo-

jak spodil s pločnika ob vojašnici. Tako je Mara zadnja iz Marinčkove družine še videla očeta.

Kmalu po iskanju očeta Toneta na delovnem mestu so se agenti OVRE pojavili tudi na Zaloški cesti 15. Pri Marinčkovih so preiskali vsak kotiček, da bi našli očeta Toneta. Soproga Pepca, mirna, tiha in dobrosrčna, pri vsem tem pa ponosna in narodnostno zavedna žena, jih je zavrnila s pikro pripombo, čes da je njen soprog popoln in normalen človek, in da ga ni treba iskati v majhni skrinji, ki so jo ovrocv popolnoma preobrnili.

Ime Toneta Marinčka, starejšega, pripadnika levega krila krščanskih socialistov, se v literaturi in raznih pisanih prispevkih, ki obravnavajo delovanje krščanskih socialistov med dvema vojnama in v času NOB, večkrat omenja, in to v zelo pozitivnem smislu. (Literatura: Janko Prunk, »Pot krščanskih socialistov v Osvobodilno fronto slovenskega naroda.« – Cankarjeva založba, v Ljubljani 1977; Tone Fajfar »Odlomci« – Založba Borec, Ljubljana 1981; Stane Kovač »Na Štajerskem in Gorenjskem v maju 1941« Borec, avgust/september 1982).

Zelo strnjene podatke o Tonetu Marinčku so zaprti v pismu, ki ga hranijo v arhivu CK ZKS, in ga je napisal pokojni Tone Fajfar. Za Toneta Marinčka med drugim piše: »Bil referent Delavske zbornice, kršč. socialist, idejno dokaj podkovan v marksizmu, prijatelj in somišljenik tov. Lampreta, Šmona, Slaka. Od nekdaj si je prizadeval za čimžogo povezavo KS s KP, že takrat, ko pri KS še ni bilo razumevanja za to (v dobi ozkih zvez predsednika Zumra s frančiškani in Gosarjem.). Aktiven pri ustvarjanju Ljudske fronte, kandidiral kot namestnik na listi LF 1. 1938. Odločilno sodeloval pri ustvarjanju zvez med KS in KP 1940 ter se udeleževal sestankov s Kidričem in Leskoškom. Leta 1941 takoj aktiven v OF, kjer je

Po vseh groznih doživetjih, po izgubah tovarišev in dragocenih naših talentov, po neprecenljivih naporih, sva končno prispeli v to mirno zatočišče, kjer naj se odpočijeva, pozdraviva noge in se usposobiva za pot naprej, za pot proti Ljubljani. Menili sva se danes in rekla sem, da se mi zdi, kot da bi bili dva revna vrbčka, ki se vsa preplašena stiskava drug k drugemu, ki sta ostala sama, brez svoje družine. Ležali sva danes ves dan, brez vsakršne volje, preveč utrujeni, da bi se nama ljubilo vstati in početi karkoli. Pred nama se stalno vrstijo slike iz preživetih grozot, iz težkih nočnih maršev, iste nas preganjajo tudi v sanjah... Vendar pa so vse te slike le mešanica vseh vtisov, dočim ne moreva izpolniti zaporednega pregleda tega zadnjega in najtežjega meseca.

Kar ne moreva verjeti, da sva res rešeni večnega živčnega pričakovanja »sprema za pokret«, »tišine« in »stroge tišine« na marših, mrzličnega padanja na obraz ob frčanju min, divjih gonj po strminah navzgor, ko ti okrog ušes letijo krogle, tiste mrzlične napetosti v neposredni bližini položaja, v pričakovanju poročil. Ne moreva verjeti, da sedaj lahko ravnirno spiva sezuti, da nama teden in še dalj ne bo treba nikamor, da ne bova omahovali v ozki gazi do kolen segajočega snega, napenjajoč zadnje sile, samo da dohajava pete pred seboj, samo da ne izgine temna senca pred nama, ki pomeni »zvezo«, ki pomeni povezanost s tovariši, ki pomeni vsaj relativno življenjsko varnost. In, koliko napora te stane včasih, da dohajaš to temno senco pred seboj, ki se včasih čisto zlije z gozdno temo, ali pa ti drugič uide daleč naprej, ker je tebi pač spodrsnilo, ali ker ti srce ni dalo za par sekund naprej... Nihče, kdor tega ni sam izkusil, ne more razumeti, kaj pomeni imperativ zveze na maršu.

(To je dnevniški odlomek iz pisanja Vere Hreščakove, članice kulturniške skupine Štirinajste, ki je nastalo, ko sta z Brino ležali z zmrznjenimi nogami pri kurirjih v Mozirskih planinah po februarški ofenzivi na Štajerskem.)

škem delu, povrnimo se spet k šoli, kamor smo šli na obisk.

Ta šolanjska šola, o kateri danes govorimo z navdušenjem in veseljem, pa ni svoje dejavnosti začela šele včeraj in enostransko. Že pred leti so s poštvalnostjo in pomočjo profesorja Emila Cesarja uredili Kajuhovo spominsko sobo. Ta je zdaj, ko so uredili stalno razstavo kulturniške skupine Štirinajste divizije, dobila svoj del prostora v sklopu enotne razstave. Poleg tega imajo na tej šoli izredno živahno razvito še eno dejavnost: vsako leto priredijo razstavo risb šolskih otrok z vse Slovenije pod naslovom »Likovni svet otrok«. Vsakokrat nastajajo risbe za to razstavo na doyočeno temo. Včasih so to teme iz zgodovine, iz narodnoosvobodilnega boja, drugič so to vrašanja, ki neposredno prizadevajo naše današnje življenje, kot je denimo, onesnaževanje okolja, izbira poklica ali kaj tretjega. V dneh razstave se domačini srečujejo z otroki in s šolniki, ki pridejo od vsepovsod in takrat kakor tudi vsak dan si zgodovina in sporočilo kulturnikov iz »podstrešja« podajata roke s sporočilom mladim na risbah. Tako je tudi

s pesmijo in pevskim zborom, tako je v številnih izvenšolskih dejavnostih, v »Petkovi temnici«, kjer nastajajo fotografije današnjega življenja in dela otrok.

Fotografija z razstave: Kulturniki Štirinajste na Mašunu 24. septembra trinaštridesetega. (foto: Jože Petek)

Da šola ni samostojna trdnjava, ki bi bila odvisna le od svojega truda in zagnanosti, nam pove več ravnateljevih podatkov. Prav sodelovanje s krajevno skupnostjo, s kultur-

no skupnostjo in drugimi v občini je rodilo že prenekateri uspeh. Tako so s pomočjo kulturne skupnosti v nekaj letih izdali že lepo število publikacij in knjig, med katerimi je treba brez dvoma najprej omeniti ponatis Kajuhovih pesmi v obliki in z vsebino, kakršna je izšla v pesmarici, ki jo je 1944. leta izdal propagandni oddelek Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, pa izbor Kajuhovih pesmi »Jaz sem droben, droben list«, broširano knjižico izpod peresa Emila Cesarja o življenju in delu Karla Destovnika Kajuha (ta je izšla že 1968. leta) in seveda vsako leto ličen katalog ob otroški likovni razstavi... Poleg številnih dejavnosti navezuje šola tesne stike z drugimi šolami v Sloveniji, ki nosijo Kajuhovo ime in z vsemi, ki so zagnani kot oni...

Naj na koncu izrazim še eno misel, ki se morda ob splošnem navdušenju nad šolanjskim obiskom ni dovolj glasno zaznala v besedilu: Kljub temu, da na šoli Karla Destovnika-Kajuha v Šoštanju vezem s preteklostjo posvečajo vso pozornost, da otroci dobro poznajo zgodovinsko pot Štirinajste in njenih borcev, vse te vezi s preteklostjo potekajo in se spleta spontano, prisrčno, brez vsiljivosti ali odbijajočega ponavljanja. Vsakdo, od prvošolčka do tistih v osmem razredu pozna partizanko Brino, poznajo imena in dela nekdanjih kulturnikov in vse to po-

vezujejo s svojim življenjem danes, s svojimi hotenji, predvsem pa jim tak pristop gradi humanističen pogled na svet, odnos do življenja, do soljudi.

Bojana Žokalj-Jesih

40-letnica odhoda prvih mladincev k partizanom

Razne obletnice iz narodnoosvobodilnega boja so kot pomembni mejniki na bojni poti do svobode. Tak mejnik je za prebivalce Šebreljske planote 5. februar 1943. Tistega dne – pred štiridesetimi leti – je prva skupina mladincev odšla k partizanom. Letos se bodo Šebreljci s ponosom spominjali ne tisti 5. februar 1943, ko je manjša skupina mladincev odšla v gozdove, da bo od tam pomagala borcem oborožene revolucije izganjati okupatorja z naše zemlje.

Prav je, da se ob tej pomembni obletnici spomnimo priprav za odhod prvih mladincev med borce za svobodo. Ilegalni odbor OF – takrat je štel sedem članov – je že vse od ustanovitve dne 20. junija 1942 tudi med mladino deloval in jo postopoma pripravljajal za odhod med partizane. Med drugim je organiziral mladinsko stražo, ki je imela nalogo, da straži na vrhu visoke skale nad Stopnikom in opazuje cesto, ki po Idrijski dolini pelje z Mosta na Soči proti Idriji. V primeru, da bi se kakšna italijanska vojaška enota z glavne ceste namenila na most čez Idrijo v Stopniku in se usmerila na cesto proti Šebreljam, je imela straža nalogo takoj obvestiti vaščane. Tako bi pravočasno zvedeli za prihod sovražne vojske in poskrili blago, ki bi prav prišlo okupatorju.

Propagandno delovanje članov odbora OF je med mladino kmalu doseglo prve uspehe. Okrog novega leta 1943 je predsednika odbora OF obiskal kovač Franc Vojška-Cerovc. S predsednikom se je želel pogovoriti na samem. Ddšla sta v hlev, kjer sta se lahko pogovorila. Nekako po ovinkih je kovač Vojška omenil predsedniku, da mu je že znana njegova povezava s partizani. Šele po tem pojasnilu je dejal:

»Moj sin Janez bi rad šel k partizanom. Prav tako želi k partizanom tudi sin mojega brata Janko Vojška-Zgumnjškarij iz Srednje vasi. Zaradi tega sem prišel k tebi, da se dogovoriva o vsem, kar je potrebno za odhod obeh fantov k partizanom.«

Takrat še ni bilo parti-

zanov na terenu Šebreljske planote. Predsednik odbora OF je kovaču Vojško zagotovil, da se bo povezal s predsednikom odbora OF na Šebreljskem vrhu. Ta je takrat že bil povezan s partizani, ki so imeli svoje taborišče nekje v Kanomlji. Potem je zadeva stekla hitreje, kot je odbor OF pričakoval. Taborišče v Kanomlji je bilo treba premestiti na bolj samotni kraj. Polde Černilogar-Iztok, predsednik odbora OF za Šebreljski vrh, je kot dober poznavalec terena poiskal kraj, kjer bi partizani lahko postavili taborišče. Tak kraj je bil gost smrekov gozd na posestvu kmeta Jožefa Erjavca, po domače Dolinarja. Ker je bil kraj z imenom Dolinarski koutk na razgledni višini, je to kot nalašč ustrezalo partizanom. S pomočjo domačih aktivistov so partizani v nekaj dneh postavili večjo barako in jo na zunaj prekrili s smrekovimi vejami. V baraki je bilo prostora za kakih trideset partizanov. Predsednik odbora OF v Šebreljah se je takoj po prihodu čete v novo taborišče povezal s komandirjem Srnjakom in političnim komisarjem Slovenkom in se z njima dogovoril o prvih partizanih iz Šebrelj.

Tako je potem na dogovorjeni dan v noči od 4. na 5. februar 1943 odšla iz taborišča v Dolinarskem koutu skupina oboroženih partizanov. Na dogovorjenem kraju zunaj vasi so skupino pričakali člani odbora OF. Najprej so na dveh krajih namestili stražo, da ne bi prišlo do kakšnega presenečenja. Drugi partizani so se razdelili v dve skupini. Prva je v spremstvu člana odbora OF odšla na dom kovača Vojška-Cerovca po sina Janeza, druga prav tako v spremstvu člana odbora OF na Zgumnjšče po mladince Janka. Vsa »mobilizacija« je potekala po že prej določenem načrtu. Oba mladince sta bila že pripravljena z nahrbtniki in sta vsa navdušena odšla s partizani.

Drugi dan so člani odbora OF v Šebreljah doživeli majhno presenečenje. Čeprav so se bili prej s kovačem Vojško in obema mla-

dincema dogovorili, da je treba vse priprave obdržati v najstrožji tajnosti, (konspiraciji) se je tisto noč izkazalo, da so za vse priprave zvedeli nekateri mladinci v vasi. Na skrivaj so se med seboj dogovorili: Če pridejo partizani pote, pripelji jih še k nam, ker bom tudi jaz šel z njimi. Tako je tiste niči dne 5. februarja 1943 odšlo k partizanom sedem mladincev. Eden od teh, Koba! Dominik-Hantov, je po osvoboditvi postal major v Titovi telesni straži.

K tem spominom je treba dodati še nekaj o prispevku Šebreljcev med NOB. V partizanih je bilo 62 fantov in mož, na terenu je delovalo 40 tovarišev in tovarišic, materialno in moralno je podpiralo partizane 95 odstotkov prebivalcev Šebrelj. Volitev v NOO dne 8. septembra 1944 se je udeležilo 92 odstotkov volilnih upravičencev. Nemci in domobranci so dne 10. junija 1944 požgali 172 hiš in gospodarskih poslopij, oropali vse, kar je imelo kakšno vrednost, in pobili šest vaščanov. Na ozemlju Šebreljske planote je skoro sedem mesecev delovala Partijska šola za Primorsko in Gorenjsko, od kapitulacije fašistične Italije do osvoboditve je bilo na terenu Šebrelj poveljstvo komisije VOS – DF za Primorsko. Na Utrskem grebenu je bil od jeseni 1943 do poletja 1944 sedež Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje in Pokrajinskega odbora OF za Slovensko primorje. Te spomine naj sklenem z besedami, ki jih je v osebnem pismu z dne 9. marca 1980 zapisal tovariš Franc Kimovec-Žiga:

»Kaj hudega in lepega je zanje pomenilo dejstvo, da so oni s svojimi družinami, domovi in skromnimi pridelki skopih polj bili prostor, od koder so peljale niti osvobodilnega boja v vse smeri Primorske. Medtem so na tej zemlji zrasli novi mladi ljudje, ki potrebujejo za svojo rabo čim popolnejšo in človeško resnično podobo svojih prednikov v tem junškem boju Slovencev.«

Andrej Pagon-Ogarev

imel razne terenske funkcije. Njemu gre velika zasluga, da je bil spodkopan Gosarjev vpliv med KS. Leta 1942 odšel v partizane, bil zajet neke v Dobrunjah ter poslan na Rab, kjer je umrl 1943. (Glede letnice smrti gre za očitno pomoto, kajti na začetku izjave je napisan natančen datum smrti 7. XI. 1942. – Op. M. B. Aleks). Imel je silno velik ugled pri KS, delavstvu kot bojevit, pošten in napreden človek. Oportunizem je sovražil in preganjal, zaradi tega je imel težave pri oportunističnih krščanskih socialistih (Žumru itd.). Imeli so ga za komunista ter so se ga bali, da ne bi kvaril znosnega razmerja z ordinariatom in drugo duhovščino.

Tone Fajfar, avtor Odločitev, na več mestih opisuje povezovanje in sodelovanje krščanskih socialistov s komunisti tako v predvojnem obdobju kot med NOB. Ime Toneta Marinčka se večkrat omenja v zvezi s tem. Tako je bil med levo usmerjenimi vodilnimi tovariši iz JSZ v Laškem na začetku junija 1940. leta, kjer so odločno zavrgli misel o kakršnem koli kompromisu z uradno klerikalno politiko ter o tem obvestili vodstvo komunistične partije in se z njo dogovorili o nadaljnjem sodelovanju (str. 20). Tovariš Fajfar je o sprejetih sklepih v Laškem ter o razpoloženju med krščanskimi socialisti obvestil Borisa Kidriča, ki mu je povedal, da imajo komunisti trenutno za najvažnejšo politično akcijo gibanje za prijateljstvo s Sovjetsko zvezo. Naročil mu je, poudarja Fajfar, naj tudi krščanski socialisti pošljejo v odbor svoje zastopnike, predvsem pa naj podprejo organiziranje društva po delavskih revirjih itd. Drugi odstavek na 21. strani »Odločitev« se začneja z besedami: »V društvu prijateljev Sovjetske zveze, ki sem stopil vanj skupaj s Tonetom Marinčkom – pozneje sta pristopila Edvard Kocbek in Jože Zemljak – sem se seznanil z mnogimi tovariši, s katerimi nas je povezovala nadaljnja usoda...« Našel je vrsto

imen, kot npr. Boris Zihel, Tone Tomšič, dr. Aleš Bebler, Josip Vidmar in druge.

Na 22. strani »Odločitev«, potem ko v drugem odstavku omenja množične nastope proti draginji in raznim spekulacijam, ki jih je tik pred vojno organizirala komunistična partija in v katerih je delavski razred začel enotno nastopati, v tretjem odstavku piše tole: »Poča-

Tone Marinček z najmlajšim, 1934. leta rojenim sinom Franckom, le nekaj let pred vojno

si nas je partija pritegovala v ilegalno delo. Naši sestanki so bili večidel tajni. Nekega jesenskega deževnega večera je Kidrič odpeljal Marinčka in mene na sestanku s Francekom Leskoškom. Najel je avtotaksi, ki nas je pripeljal do Polja, od tam pa smo bredli po peš kolovozih do Sneberij, kjer je živel Luka (že takrat je nosil to ilegalno ime) nekaj mesecev v ilegali. V skromni kmečki bajti smo ga našli pri peči z nekaj neznanici, ki so ob našem prihodu hitro odšli. Luko sem poznal že od prej, ko je bil še tajnik strokovne komisije. Cenili smo ga kot poštenega in odkritega delavskega borca, ki je imel vedno pošten odnos tudi do nemarksistov... Pogovor je tekel o tesnejši povezavi našega delavstva s komunisti na terenu...«

Tovariš Fajfar četrti odstavek na 30. strani Odločitev začneja z besedami: »Po liniji krščanskih socialistov sem se takoj po ustanovitvi fronte povezal najprej z delavskimi središči in vodilnimi tovariši v Jugoslovanski strokovni zvezi. V Ljubljani so prišli za delo Tone Marinček, pravni referent Delavske zbornice, star delavski borec, (podčrtal M. B. Aleks), nadalje Tone Toman, ki je bil takrat v tovarni »Zmaj« in obenem član načelstva Jugoslovanske strokovne zveze, Stane Kovač, tiskarski strojinik iz Celja, ki se je nekaj mesecev prej preselil v Ljubljano in je stanoval pri meni. Kovač je odpotoval v Celje in Maribor in nato na Gorenjsko ter povezal tamkajšne tovariše... itn.«

Tone Marinček je ob volitvah 1938. leta kandidiral na opozicijski listi za volilno območje kamniškega okraja. Njegovo kandidaturu so podprli in zanj agitali tudi komunisti. V tej akciji je sodeloval predvojni komunist, znan organizator vstaje, vodilni funkcionar med NOB in revolucijo ter v obdobju socialistične izgradnje tovariš Viktor Avbelj-Rudi s komunisti in njihovimi simpatizerji iz že omenjene-

ga volilnega območja. Tone Marinček, ki se je takrat srečeval s komunisti svojega volilnega okoliša, je med drugim tovarišu Avblju izjavljal, da je dobil več glasov po zaslugi komunistov kot od svojih strankarskih pripadnikov.

Kako trdna je bila opredeljenost in kolikšna je bila aktivnost Toneta Marinčka starejšega in drugih družinskih članov pri delu za OF, se vidi tudi iz tega primera. Štirinajstega aprila 1942. leta sta se poročila aktivista in organizatorja OF Mara Marinček, študentka slavistike na filozofski fakulteti in absolvent gradbenega oddelka tehnične fakultete Franc Slajpah-Aki. Malo pred začetkom poročnega obdobja pa so ugotovili, da manjka nevestin oče, Tone Marinček. Prispel je z zamudo. Mara je šele pozneje zvedela za vzroke te zamude. Oče Tone je ravno takrat poskrbel za sprejem dveh ranjenih borcev na ilegalno zdravljenje v sanatoriju Emoni. Jože Marinček pa je istega dne dopoldna na medicinski fakulteti izvajal pomembno nalogo, dobljeno od univerzitetne organizacije OF.

Zaradi naprednega in revolucionarnega delovanja pred vojno ter aktivno organiziranega delovanja v vodstvenih organih OF, od njene ustanovitve do aretacije in smrti, je na slovesni seji skupščine SRS, posvečeni dvajseti obletnici ustanovitve OF, aprila 1961. leta takratni predsednik skupščine Ivan Maček-Matija med vodilnimi člani OF, ki so med NOB in revolucijo izgubili življenje, omenil tudi Toneta Marinčka.

Cela družina Toneta Marinčka se je vključila v delo za OF. Sin Jože, študent medicine, rojen 1922. leta, se je od samega začetka okupacije in od ustanovitve OF z veliko vnamo, s celim svojim bitjem posvetil delovanju v narodnoosvobodilni organizaciji, kjer je bil organizator in aktivist. Do njegovega odhoda v partizanske vrste 26. maja 1942, je deloval v Ljubljani, tako v mestu, predvsem v predelu prebivanja, kot tudi na univerzi. Se nadaljuje

Še enkrat:

Hrepenenje po Jugoslaviji

V vašem listu je na 8. strani 3. štev. (20. januar 1983) izšel ponatis članka Roberta Šrkla iz Primorskih novic z naslovom »Hrepenenje po Jugoslaviji«. V njem posredno omenja pisec, oziroma pripovedovalec Giovanni Cuccu-Ivo tudi svojo knjigo »Sestnajst mesecev med slovenskimi partizani.« Trdi, da je ne prizna povsem in da »so spremenili prvotni namen njegove zgodbe«, da so iz nje izpustili nekatera dejanja in mnoge junaške akcije. Dalje, da je najhuje to, da se pripoved konča z majem 1944. Nadaljuje, da bo bralec mislil, kako se je njegova vojna končala z vrnitvijo na Sardinijo in da je tedaj nehal delovati za slovenske partizane ter podobno.

Pred leti (1979) je pri založbi Borec izšla knjiga »Sestnajst mesecev med slovenskimi partizani«, ki jo je napisal Giovanni Cuccu-Ivo. Glede na to, da sem jo priredil za tisk jaz, sem dolžan bralcem nekatera pojasniti, pravica do njih mi pripada tudi po zakonu o tisku.

Zakaj se je založba odločila dati knjigo nekому v priredbo? Vsekakor ima pisec, ki ima dokaj skromno izobrazbo, bil pa je resnično eden izmed prih ubežnikov iz italijanske vojske, ki so prešli k partizanom, za seboj razgibano življenje in bi lahko dosti opisal ali povedal. Pohvalno od njega je že to, da se je v razmerah, v kakršnih je živel po vojni, lotil pisanja. Rokopis je potem dobil v roke prevajalec, ki je svoje delo opravil dokaj površno, kar mu skorajda ni mogoče zameriti. Jezik, ki ga govore na Sardiniji, in pa prevajalčeva italijanščina sta zelo različna, vsaj toliko kot slovenščina in na primer makedonščina. Prav tako niti Cuccu niti prevajalec nista ne zgodovinarja in ne poklicna vojak, da bi lahko posamezne trditve utemeljevala in razlagala. Sploh pa je Cuccu živel ves čas na Sardiniji in ni mogel imeti niti najmanjšega pojma o razvoju zgodovinskega pri nas. Kot tujec se je marsičesa slabo spominjal, ni poznal zemljepisa in podobno.

Tako sem dobil rokopis v priredbo jaz, izbrala me je založba. Znašel sem se pred zelo težavo nalogo. Moral sem stavek za stavkom uskladiti z dokazanimi ugotovitvami v naši strokovni literaturi, precej sem moral dodatno raziskovati prek arhiva IZDG, usklajevati s Krajevnim leksikonom Slovenije in celo z zemljepisi. Marsikaj je bilo v rokopisu tudi v navzkrižju z vojaško strokovnostjo.

Posamezne odstavke sem moral tudi spustiti, ker bi z njimi povzročil upravičeno negodovanje prizadetih in celo možne tiskovne tožbe, pri tem pa je šlo le za zasebne zadeve.

Že naslov sam po sebi je časovno omejeval pripoved na šestnajst mesecev med slovenskimi partizani, to se pravi na čas od januarja 1943 do maja 1944. Prvotno je pisec svojo pripoved končal s prihodom v Metliko in odhodom na dolgo pot do Dalmacije prek Žumberka. Šele na mojo izrecno zahtevo mi je s precejšnjo zamudo poslal zelo skop opis štirimesečnega potovanja do jadranske obale in nato na Vis, v Bari, Neapelj in Cagliari. Zdelo se mi je namreč potrebno končati knjigo tam, kjer se začne, v piščevem domačem kraju. Njegova doživetja po vojni, vsekakor zelo zanimiva, pa bi spadala v drugo knjigo, morda nadaljevanje prve. Žal jih Cuccu sam ni sposoben napisati, lahko bi edino le nekому pripovedoval vsebino.

Tudi glede tega bi lahko pojasnil, da sva takrat, ko sem prirejal Cuccujevo knjigo, žive la jaz v Medvodah, on pa na Sardiniji. Zato sproti nikakor nisva mogla usklajevati vsebine, povrh pa pisec še površno obvlada slovenščino in bi potreboval še prevajalca.

Kljub najboljši volji in skrbnemu raziskovanju Cuccujevih trditev prek razpoložljive literature in arhiva pa mi je vseeno ušlo več spodrslijav. V zadnjem času, ko Franci Strle podrobneje raziskuje zgodovino Tomšičeve brigade v času, ko je bil Cuccu v njej, je izbrskal nekaj podatkov, ki so v nasprotju s Cuccujevimi. Sicer pa bi o tem verjetno več vedel povedati Strle.

Izjave, ki jih je dal Giovanni Cuccu Robertu Šrklu, so po mojem mnenju posledica njegove nevhvaležnosti in pretirane želje po uveljavljanju. Nič nimam proti temu, da živi v Jugoslaviji in da mu naša družba omogoči dostojno življenje, toda za to ni treba utemeljitev, ki bi temeljile na neresničnih podatkih in smešnem, pretiranem slavoheplju. Dovolj ima resničnih zaslug, tudi skromnost je bila že od nekdaj odlika vsakogar, posebno partizanov.

Mene pa ob takšnem odzivu Giovannija Cuccuja Iva mineva volja po pomoči piscem spominov, ki jih niso zmogli sami napisati. Vedno bolj se mi dozdeva, da je takšno sodelovanje nekakšen divji zakon, v katerem ima pripovedovalec vse pravice, zapisovalec pa samo dolžnosti.

Mile Pavlin

Presenetljivo odkritje v Kranju

Tovariš Jože Vidic v svojem članku »Presenetljivo odkritje v Kranju«, objavljenem v tretji številki TV-15, 20/1-1983, na zelo senzacionalističen način skuša bralcem odkriti, kdo je izdal bolnišnico Franjo sredi aprila 1944. Bralcem ponuja svoje raziskovalne ugotovitve, ki jih je zbral v pogovorih z nekaterimi ljudmi, med njimi tudi z neimenovanim nekdanim funkcionarjem VOS OF Škofjeloškega okrožja. V članku pod posebnim podnaslovom »Kranjčan, partizanski ubežnik z odličjem vosovca« navaja »zapisnik zaslišanja na domobranski postojanki«, po katerem je neki Ivan, katerega priimka bralcem ne sporoča, ki pa trenutno živi v Kranju, izdal lokacijo bolnišnice in dal vrsto drugih vojaškopoličnih informacij ter se na koncu dokumenta izjasnil za vstop v domobransko vojsko. Avtor članka Jože Vidic v zadnjem delu članka opisuje svoj obisk in zaslišanje Ivana v Kranju, Ivanovo zanikanje avtentičnosti že omenjenega domobranskega zapisnika, da bi nas na koncu Jože Vidic seznanil, da je omenjeni dokument izročil sekretarju ZZB NOV Kranj in njemu ter gorenskim vosovcem naložil nalogo razrešiti ta primer.

Ker je ZZB NOV SRS soustanovitelj glasila TV-15 in po 59. čl. svojega Poslovnika prek časopisnega sveta TV-15 sodeluje v spremljanju, analiziranju in preučevanju programske usmeritve časopisa, se republiški odbor skupnosti borcev VOS OF Slovenije obrača na RO ZZB NOV SRS in časopisni svet TV-15 v zvezi z zgoraj navedenim člankom Jožeta Vidica, izraža svoje nestrinjanje s takšnim načinom pisanja in postavlja tole načelno vprašanje:

– Ali je primerna takšna javna tribuna v TV-15 ob delujočih službah organov za notranje zadeve SRS in organizacije ZZB NOV Slovenije, ko ni jasno, kakšen je delež krivde Ivana, in se še ne ve, ali sploh gre za krivdo?

– Republiški odbor skupnosti borcev VOS OF Slovenije ocenjuje, da je tovariš Jože Vidic z objavo omenjenega članka na indirektnen način razvrednotil delovanje borcev VOS OF, predvsem Gorenske skupnosti borcev VOS OF. Namesto da bi v fazi zbiranja gradiva in nejasnostih v njem poiskal stike s Pokrajinskim odborom VOS OF za Gorenjsko in tam

Koprski zapor, ki jih je zgradila Avstrija okrog leta 1820, porušila pa koprška občina 1947. leta na zahtevo protifašistov, ker so jih spominjali na italijansko okupacijo; na njihovem mestu sedaj stoji osnovna šola »Janka Premrla-Vojka«.

skušal preverjati resničnost oziroma neresničnost omenjenega »domobranskega zapisnika«, je že v omenjenem članku tako izpostavil vosovsko pripadnost omenjenega Ivana, da je s tem omogočil dvom o poštenosti in neoprečnosti nekaj nad tisoč delujočih vosovcev, katerih delež v NOB na Slovenskem je neprecenljiv.

Po ohranjeni arhivski dokumentaciji (arhiv RSNZ SRS) je Ivan deloval v Idrijskem bataljonu varnostnikov, vendar je v začetku aprila 1944 po razpustu VOS OF, ki ga je dočakal na škofjeloškem območju, bil preusmerjen v partizansko enoto. Kadrovska rekonstrukcija organizacije VOS OF Slovenije je bila delana na podlagi delovanja ljudi v VOS OF do razpusta organizacije konec marca leta 1944 (odlok predsedstva SNOS 19. februarja 1944 o ukinitvi VOS OF), že omenjene plakete VOS OF iz leta 1981 so bile podeljene za ta čas delovanja.

Če obstaja kakršenkoli sum glede oporečnosti poznejšega delovanja Ivana po oceni republiške skupnosti borcev VOS OF, so drugi načini in pota za to preverjanje, kot jih je ubral tovariš Jože Vidic in dovolilo uredništvo časopisa TV-15.

VIDA KULOVEC

Nekomercialno partizanstvo

Ob naših državnih in drugih praznikih ali praznovah čutimo veliko pomanjkanje primerenih partizanskih, bojnih in podobnih glasbenih stvaritev. V povojnih časih nas je ob takih dnevih zbudila domača godba in že s tem ustvarila slovesno, borbeno ozračje, da smo vedeli, zakaj gre, kaj nam pomeni tisti dan. Dandanes so še znatno bolj razširjene možnosti te vrste tudi zasebno, individualno. Skoraj vsaka družina ima gramofon ali magnetofon. Ob določenih praznikih, na izletih, piknikih, praznovah, komemoracijah in podobnem, bi bilo dokaj enostavno posredovati tako primerno glasbo.

Toda kaj? V Kranju pa tudi po ljubljanskih trgovinah sploh ne najdemo te vrste glasbe. Vsaj ne na izbiro. Niti plošč niti kaset! V morju bogate zaloge in reklame za jazz, pop, punk in drugih vrst glasbe komaj kje staknejo kako staro narodno, borbeno, partizansko pa je že izjema. Ob naših pripombah pa so posamezni prodajalci nejevoljni skomigali z rameni, češ da taka glasba ne gre, da se ne spleča, da kratkomalo – ni komercialna!

To je ugotovljalo nekaj razpravljalcev na letošnjem občnem zboru ZB terena Zlato polje v Kranju, ko so se zavzemali za nove oblike njihovih srečanj, izletov, udeležbe na raznih praznovah in prenašanja revolucionarnih tradicij z nekdanim razpoloženjem in podobno. V tem smislu so tudi povišali svoj prispevek – članarino od dosedanjih 50 na 100 dinarjev letno. V svojem programu dela so namreč zajeli širše oblike družabnosti, sodelovanja z mladino, zlasti s taborniki, nadaljnjo aktivnost v družbenopolitičnih organizacijah in podobno.

KAREL MAKUC
Kranj

Koprski fašistični zapor

V dolgih letih fašistične vladavine so trpeli številni politični jetniki, interniranci in deportiranci v ječah, internacijah in v koncentracijskih taboriščih. Koprski zapor pa so imeli

med drugimi še poseben, zloglasen sloves. Njihovo ime je marsikomu zbuvalo strah, hkrati tudi sočutje do znanih in neznanih nesrečnikov, ki so pretrpeli veliko muk in celo smrt za njihovimi masivnimi zidovi.

V njih so bili zaprti nekateri obsojenci 1. tržaškega procesa iz leta 1930 in 2. tržaškega procesa iz leta 1941 pa mnogi istrski in primorski komunisti ter protifašisti. Med NOB so zaprli vanje preštevile borce in aktiviste in sploh osumljence za sodelovanje v boju proti okupatorju. Bili so s Primorskega in iz Slovenije, iz Istre in Dalmacije ter iz drugih predelov Jugoslavije.

Kapitulacija Italije v septembru 1943 je bil zgodovinski dogodek prelomnega pomena. Vzplamenela je vseljudska vstaja proti okupatorju. Vstaja je vzvalovila nepopisno navdušenje vsakega naprednega človeka. Dne 27. septembra so borci 1. bataljona 2. hrvaške brigade in borci domačega Čežeranskega bataljona osvobodili iz koprskih zaporov nad 200 političnih jetnikov. Dobesedno so jih iztrgali iz rok nevernu nemškemu okupatorju, ki je že njihove sotrpine odganjal v nemška koncentracijska taborišča.

Tista uspešna akcija je sprožila med prebivalstvom izredno borbeno razpoloženje. Zaporniki so se pridružili partizanom.

Skupno trpljenje, prelita kri in žrtve so skovali nerazdružno bratstvo in enotnost v orožju med našimi narodi in narodnostmi.

Z namenom, da bi ohranili dragocene osebe spomine, listine in kakršna koli druga pričevanja na koprski zapore pozivamo nekdane politične zapornike in svojce padlih in umrlih k sodelovanju za zbiranje zgodovinskega gradiva o razmerah med obema vojnima in med NOB v koprskih zaporih (obdobje od 1919 do 1945).

Prosimo za tele podatke:

● Ime, priimek, ilegalno ime, za ženske dekliski priimek, datum rojstva, očetovstvo, poklic, naslov sedanjega bivališča.

● Udeležba in kratek opis delovanja v protifašističnem gibanju med obema vojnima na Primorskem in v Istri. Vzroki in datum aretacije. Koliko časa in razmere, v katerih ste živeli v teh zaporih. Krajši opis o delovanju med NOB. Kraj, datum in vzroki posamične ali skupne aretacije. Navedite poimensko, s kom ste bili zaprti ali ste ga spoznali v zaporu.

● Ukrepi policijske in vojaške oblasti za izvedbo aretacije (razkritje protifašistične dejavnosti, izdajstvo, okupatorjevi povračilni ukrepi nad civilnim prebivalstvom, zajetje oboroženih borcev in aktivistov NOB, odgoni prebivalcev v koncentracijska taborišča itd.).

● Opišite zasliševanja, morebitna pretepanja in mučenja, slabo in nezadostno hrano, kratenje spanja in drugo, kar ste prestali v preiskavi in rokah fašistične policije.

● Opišite svoje doživljanje v času, ki ste ga prebili v tem ali drugem zaporu. Kakšen je bil zaporniški režim za politične jetnike? Kje so bili zaprti politični jetniki v preiskavi in jetniki med prestajanjem kazni? Kako so bili ločeni od jetnikov za kriminalna dejanja.

● Če ste bili v tem zaporu do kapitulacije Italije, kaj ste doživeli pred osvoboditvijo političnih zapornikov 27. septembra 1943 in po njej. Razmere v času nemške okupacije 1943-1945.

Svoj prispevek pošljite na naslov: Pokrajinski muzej Koper, Kidričeva 19, 66000 Koper, SR Slovenija (Vlasta BELTRAM, kustosinja NOB). Sistematično bodo zbirali gradivo iz raznih virov. Če bodo zbrali in obdelali dovolj izčrpnega gradiva, bodo pripravili posebne publikacije za koprski zapore, ki so brez dvoma imeli posebno mesto v brezmejnem trpljenju in žrtvah v boju za dosego naše narodne in socialne osvoboditve.

VID VREMEC

Poizvedba

Iz krajevnne organizacije ZB NOV Loška dolina, iz Starega trga pri Ložu, so nam poslali fotografijo, ki prikazuje streljanje talcev. Izvor fotografije ni znan. Če kdo od bralcev prepozna kraj in čas njenega nastanka ter žrtvi streljanja, naj to sporoči krajevni borčevski organizaciji v Starem trgu pri Ložu.

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

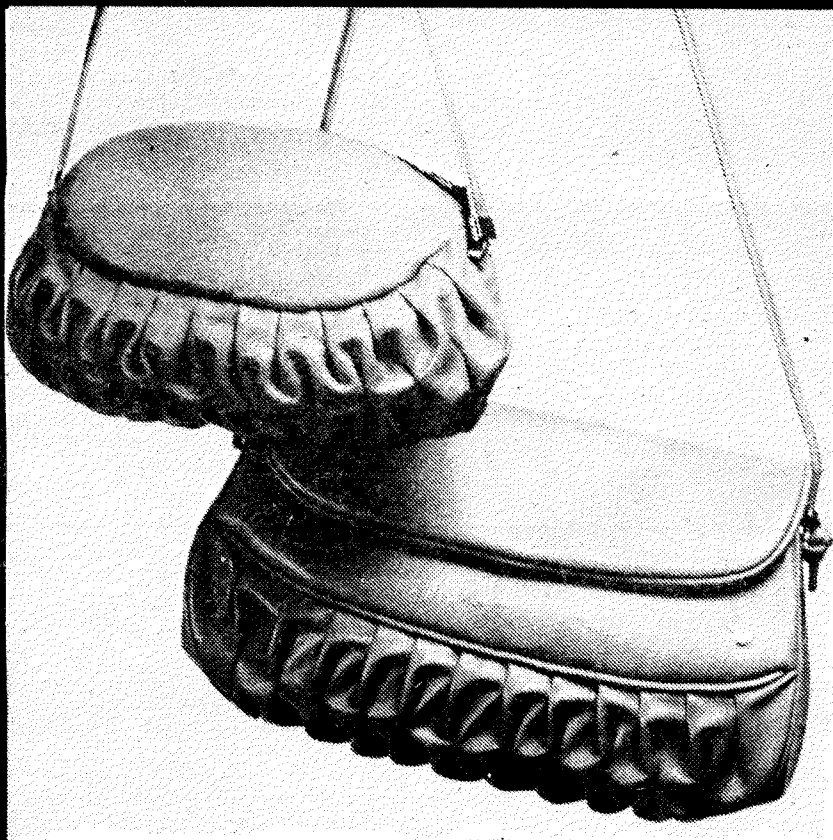
Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

Izdelki TOKOVE usnjene galanterije se poleg praktičnih lastnosti in kvalitetne izdelave odlikujejo tudi po estetskih in oblikovnih vrednotah. Kvalitetni in oblikovno ekskluzivni izdelki so označeni z znakom znakom kvalitete oziroma znakom TOKOVEGA oblikovanja.

Potovalne torbe in kovčki, športne in šolske torbe, drobno galanterijo, torbice iz reptilij, usnja in umetnega usnja lahko izbirate v TOKOVIH poslovalnicah v Ljubljani, Mariboru, Celju, in Domžalah.

CESTNO PODJETJE V KRANJU

KRANJ, JEZERSKA C. 20 ● P. P. 8. TEL. 26-861 ● ŽIRO
RAČUN 51500-601-10285

Vzdržujemo, rekonstruiramo in gradimo ceste. Poleg tega pa opravljamo tudi druga dela nizkih gradenj, opravljamo transportne in strojne storitve ter nudimo gramozne in kamnite materiale.

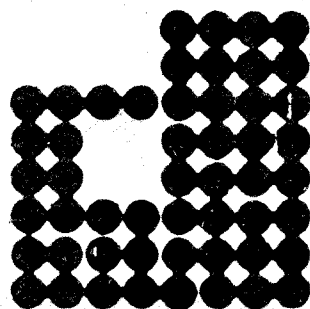

Industrija bombažnih izdelkov Kranj

Telefon: centrala 24-283, 24-271, 23-755, komerciala 21-391, nabava 21-637.
Brzojavke: IBI Kranj
Poštni predal: 32
ŽIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082
Telex: 34-576 YU IBI

Industrija bombažnih izdelkov IBI – Kranj, proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in gradle po konkurenčnih cenah.

ZAŠČITNI ZNAK »IBI« JE ZNAK KVALITETE!

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
– roto-ofset časopisni in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
– grafična dodelava (knjigoveznica)

Obvestila

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka in Združenje borcev NOV Škofja Loka organizirata komemoracijo v spomin na 50 ustreljenih talcev v sredo, 9. februarja 1983, ob 16. uri pri spomeniku za Kamnitnikom.

Komemorativni sprevod bo krenil z Mestnega trga istega dne ob 15.30 uri.

Vabimo svoje padlih, občane in mladino, da se komemoracije udeleže v čim večjem številu in tako počastijo spomin na padle žrtve.

Obveščamo vse borce, ki so se bojevali v vrstah enot 14. divizije, da bo letošnje tradicionalno tovariško srečanje **v soboto, 5. februarja, ob 11. uri** v dvorani Golovec v Celju.

Ob 9. uri bo z ljubljanske železniške postaje odpeljal poseben vlak, ki bo s postanki v Litiji, Trbovljah, na Zidanem mostu in v Laškem prispel v Celje ob 10.25.

Na srečanju bo podano poročilo o delovanju divizijskega odbora ter program dela za prihodnje obdobje. Ob tej priložnosti nam bo 15. občin, ki so podelile domil diviziji, izročilo skupno domicilno listino.

Sledilo bo tovariško srečanje. Posebni vlak se bo vračal iz Celja ob 17. uri, s prihodom v Ljubljano ob 18.25. zaradi možnosti vrnitve na domove. Povratno vozovnico kupite na železniški postaji Ljubljana.

Obveščamo vse borke in borce 2. vipavske partizanske čete bataljona Simona Gregorčiča, da bo prvo tovariško srečanje ob 40. obletnici pohoda na Dolenjsko, 19. februarja ob 13. uri v hotelu Planika v Ajdovščini. Vljudno vabljeni. Iniciativni odbor

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije je na ogled stalna razstava o predvojnem delavskem gibanju in narodnoosvobodilnem boju Slovenije. Od 7. februarja dalje pa si poleg tega lahko ogledate tudi razstavo Skice iz Mauthausna. Avtor skic je Jože Polanjko. Nastale so v taborišču Mauthausen, 1942. jih je avtor sam prinesel iz taborišča. 44 skicam – originalom je dodano nekaj Polanjkovih povojnih oljnih del. Razstava bo predvidoma na ogled do konca marca.

Muzej je odprt v torek, sredo, četrtek, petek, soboto od 10.–18. ure in ob nedeljah od 10. do 13. ure.

Obveščamo vse borce, ki so se bojevali v vrstah enot 14. divizije, da bo letošnje tradicionalno tovariško srečanje v soboto, 5. februarja, v Celju. V soboto, 5. februarja, ob 9. uri bo z ljubljanske železniške postaje odpeljal poseben vlak s 430 sedeži, ki bo po postankih v Litiji, Trbovljah, na Zidanem mostu in v Laškem prispel v Celje ob 10.25.

Odhod posebnega vlaka iz Celja bo ob 17. uri, prihod v Ljubljano pa bo ob 18.25 uri. Petdesetodstotni popust velja samo za izredni vlak.

Železniško gospodarstvo
Ljubljana

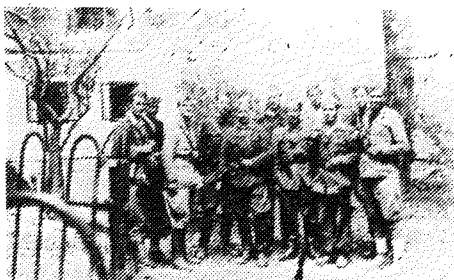
Borci jurišnega bataljona 15. divizije

Ponovno pozivamo borce jurišnega bataljona 15. divizije, ki še niso poslali sedanjih naslovov, da se čimprej javijo na naslov: Edo Medved, Zaloška 83, 61110 Ljubljana, zaradi sklica zbora skupnosti borcev in podelitve spominskega znaka.

Odbor bataljona

Poizvedbe

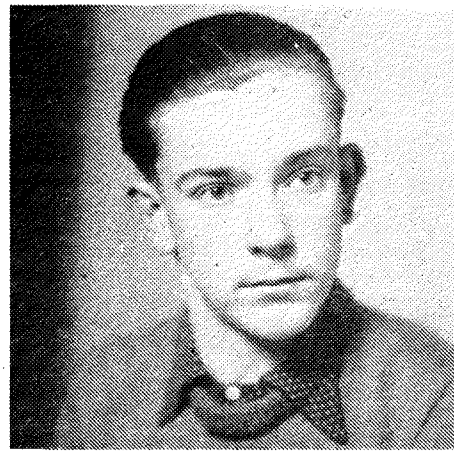
Dne 6. maja 1944 je bila v Šebreljah na Cerkljanskem prva konferenca načelnikov okrožnih izpostav organov notranjih zadev, članov štaba 2. brigade VDV in bataljonov. Na konferenci je nastala tudi fotografija. V prvi vrsti je 2. z leve Milan Perc-Maks, načelnik okrožne izpostave za Vipavsko. V zadnji vrsti je 4. Anton Furlan-Dušan, komandant 2. brigade VDV, 5. je Franc

Kimovec-Ziga, sekretar PO OF za Slovensko primorje, 6. je Franc Hvala-Peter, načelnik izpostave za Baško okrožje, 7. Franc Pokovec-Poli, član pokrajinske izpostave za Primorsko.

Prvi in zadnji v prvi vrsti z leve ter prvi, drugi in tretji v zadnji vrsti niso poznani. Potrebujemo njihova imena in takratne funkcije. Podatke bomo porabili pri pisanju monografije. Vse, ki karkoli vedo o njih, prosimo, naj sporočijo na naslov: Franc Hvala, Prešernova 16, 65000 Nova Gorica.

Prosimo za sporočilo vse, ki bi karkoli vedeli o padlem partizanu Marjanu Podreki, roj. 26. 1. 1925. na Trati. K partizanom je odšel maja 1942., bil je obveševalec v 14. diviziji. Nazadnje so ga videli dan pred osvoboditvijo pri Ptuj, zato sklepamo, da je verjetno padel v bojih za osvoboditev. Prosimo vsakogar, ki bi karkoli vedel, da podatke sporoči na naslov: Marica Urbas, Česnikova 6, Ljubljana.

Podpisani Franc Gregorčič-Francek iz Tolmina sem vstopil med partizane konec leta 1942 v Soški odred, pozneje Severnoprimerški odred na Tolminskem. V marcu 1943 sem bil poslan na Dolenjsko, kjer sem bil vključen v 1. četo 1. bataljona Serčerjeve brigade. Komandir čete je bil Franc Požar. Pozneje sem bil premeščen v 3. četo, tam je bil komandir Tanko, pozneje pa Viktor. Leta 1944 ob odhodu na Stajersko v 14. divizijo sem bil komandir 3. čete do januarja 1945, ko sem bil poslan v oficirsko šolo v Metliko. Z menoj sta potovala komisar bataljona Dušan Grkič in komandant 14. divizije polkovnik Luka Vidmar in še nekateri drugi, ki se pa imen ne spominjam več. V 3. četi je bil puškomitraljezec stari vodnik Pavle, doma iz Žiri, ne vem njegovega pravega imena. Poizvedujem zato, ker potrebujem dve priči za uveljavitev posebne dobe v NOV v Serčerjevi brigadi od novembra 1943 in do konca vojne. Prej mi je že priznana posebna doba. Zato prosim tovariše, ki so bili z menoj v brigadi ali v oficirski šoli v Metliki, če se me še spominjajo, da mi pošljejo svoje naslove. Stroške bom povrnili. Moj naslov: Franc Gregorčič-Francek, Rutarjeva 16, 65220 Tolmin.

Poziv

Ob 40-letnici delovanja partijske šole 1., 2., 3. in 4. tečaja na Vojskem pozivamo vse udeležence, da se do konca februarja prijavijo pisмено z naslovom stalnega bivališča, in sicer:

– udeleženci 1. tečaja tovarišici Olgi Lipušček Čibej, Ladjedelniska reber 17, Portorož tel. (066) 73-995

– udeleženci 2. tečaja tovarišu Francu Hvala, Prešernova 16, Nova Gorica, tel. (065) 25-669

– udeleženci 3. tečaja tovarišici Mariji Gregorčič-Alenki, Erjavčeva 5, Nova Gorica, tel. (065) 21-257

– udeleženci 4. tečaja tovarišici Mariji Kenda, Prešernova 7, Nova Gorica, tel. (065) 22-219

Srečanje tečajnikov ob 40-letnici bo predvidoma junija meseca na Vojskem, zato prosimo vse, da pravočasno sporočite vaš naslov, po možnosti tudi imena svojcev padlih ali umrlih. Pripravljalni odbor

Popravka

V 21. številki TV-15 Naš tovariš v lanskem letu je bilo v petem nadaljevanju Loški potok v borbi za svobodo in lepše življenje pomotoma objavljeno, da je šel Italijanom prijaviti partizane Alojz Knaus (Tazgorajni), v resnici pa je bil to Alojz Knaus – po domače Mihov Lož.

Rudi Mohar

• • •

V letošnji 4. številki vašega lista ste objavili moje pismo v zvezi s prispevkom Ivana Mlekuža-Zdenka v Bovški četi. V njem je najbrž po krivdi tiskarskega škrapa prišlo do pomote: v četrtem odstavku namreč piše, da je Puntar prišel v Mrzle vode na začetku 1942. Dejansko je prišel tja na začetku novembra 1942, kar je tudi zapisano v drugem odstavku.

Mile Pavlin

Iz ljubljanskih zaporov v Begunje in smrt

Se jih spominjate?

Po hudem poletju 1942 se je drugi val nasilja na Gorenjskem začel 31. decembra 1943. leta, ko so v Svetju pri Medvodah ustrelili 25 talcev, ki so jih pripeljali iz begunjskih zaporov, in končal se je z ustrelitvijo petdesetih talcev 9. februarja 1944. leta v Škofji Loki. Čez osem dni so ustrelili še enega na vrtu begunjskega zapora, potem pa vse do konca junija nobenega zapornika iz Begunj.

Dne 8. januarja 1944. leta so ustrelili 30 talcev v Mengšu, čez teden dni 30 v Lescah, nato čez štiri dni 30 v Kovorju, 24. januarja 40 v Senčurju in 31. januarja 25 v Sentvidu pri Ljubljani.

Dne 9. decembra 1943. leta so iz ljubljanskih zaporov v Begunje pripeljali ujetega partizana Mirka Lužnika iz Sela pri Žirovnici, ki je bil v neki brigadi na Dolenjskem (moj sosed) in verjetno med jesensko ofenzivo neke ujet, ustrelili pa so ga 15. januarja 1944. leta v Lescah, le pet kilometrov od rojstne hiše. Z njim so v Begunje pripeljali še 57-letnega Ivana Petriča iz Podklanca (v zaporniški knjigi piše: »nevaren komunist«), ki so ga ustrelili čez mesec dni, in 40-letnega Ludvika Štefančiča iz Ljubljane, ki so ga ustrelili 24. januarja v Senčurju (v skupini 40 talcev).

Dne 6. decembra 1943. leta so iz litijskih zaporov v Begunje pripeljali deset oseb, od teh so bili v januarju ustreljeni Albin Zajc, Karel Česen in Jože Cerar.

Dne 21. decembra 1943. leta so iz ljubljanskih zaporov pripeljali v Begunje 47 zapornikov, od katerih so bili 8. januarja 1944 v Mengšu ustreljeni: Mario Accerchioni iz Trsta (le-tega so kot ujetega partizana pripeljali 31. decembra 1943.), Franc Golob, Janc Florijan, Ivan Jeršin, Jakob Lovšin, Ivan Nosan, Jožef Pašar, Franc Pahoj, Julio Sparavelli (iz Masse?), Bojan Šinigoj iz Kamnika, Guerino Trusini iz Pirana in Vincenc Uršič.

Dne 17. decembra 1943. leta so v Begunje pripeljali Vidu Sluga, rojeno 1918. leta v Ljubljani (vzrok zapisan v knjigi – nevarna komunistka), ki so jo iz Begunj izpustili 22. marca 1944. in Matijo Kotarja iz Šmartna pri Litiji, ki so ga ustrelili 31. decembra 1943. leta v Svetju.

Dne 17. januarja 1944. leta so iz ljubljanskih zaporov pripeljali skupino zapornikov, med njimi veliko ljubljanskih aktivistov, in jih že čez dva dni ustrelili v Kovorju (skupaj 30). Od ustreljenih le za Jakoba Guzelja iz Škofje Loke ni navedeno, da so ga pripeljali iz Ljubljane.

Decembra 1943. leta so domobranci iz postojanke St. Jošt v Polhograjskih Dolomitih s pomočjo izdajalca zajeli več kurirjev kurirske postaje G-9, ki so bivali v podzemeljskem bunkerju v hlevu pri kmetu Justinu na Žirovskem vrhu. Nekaj časa so imeli zaprte (skupaj z Justinom) v St. Joštu, potem na Vrhniki, od tam so jih pripe-

ljali v Ljubljano, iz Ljubljane pa na streljanje v Škofjo Loko 9. februarja 1944. leta (v skupini 50 talcev). Medtem ko za kurirje, domačine iz Žirov in okolice, imam podatke, sem šele zdaj zvedel, da je bil tisto noč v tem bunkerju na Žirovskem vrhu tudi kurir glavnega štaba Ivan (ali Janez) Ivanež (za njegovo ilegalno ime ne vem) iz vasi Gabrje pri Brusnicah v novomeški občini. Z bratom Francem sta prišla pred vojno na Gorenjsko; Franc se je zaposlil v jeseniški železarni, Ivan pa pri železnici v Radovljici, a je že spomladi 1942. leta odšel k partizanom. Nekaj časa je bil v Gorenjskem odredu. Da je bil kurir glavnega štaba, trdi njegova svakinja, vdova po Francu. Vendar sta bila tedaj na Žirovskem vrhu zajeta tudi komandir in komisar rejele linije (katere, ne vem) in je bil morda Ivanež le na tej funkciji in ne pri glavnem štabu. V begunjski zaporniški knjigi ni vpisan kakor tudi nihče od zajetih kurirjev. Ker zbiram dodatne življenjepise vseh petdesetih talcev, ustreljenih v Škofji Loki, prosim vse sorodnike, da mi pošljejo svoj naslov, če se z njimi že nisem povezal. In vse, ki so poznali Ivaneža (roj. 1917. leta), in tiste, ki so bili z omenjenimi kurirji skupaj v zaporu. Prosim tudi za kratke podatke o vseh, ki sem jih omenil v tem zapisu.

Jože Vidic
Ljubljana
Povšetova 104/d

ALI STE ŠE NAROČNIK-CA REVJE ZA ZGODOVINO NOB

35 let revije Borec

IN OHRANJEVANJE REVOLUCIONARNIH TRADICIJ

borec

Če še niste, izpolnite naročilnico in revijo vam bomo začeli pošiljati na dom.

Naročnina je 300 dinarjev.

Obljubljam vam veliko zanimivega branja!

Naročam revijo BOREC od meseca

dalje

Podpisani

Kraj, ulica

Pošta

Naročilnico pošljite na naslov: ZALOŽBA BOREC – ZA REVJO BOREC, Miklošičeva 28/1, 61000 Ljubljana

Datum

Podpis naročnika

Razpis sedmih roških smučarskih tekov

Pod pokroviteljstvom TV-15 Naš tovariš in kurirjev NOV Slovenije in ob sodelovanju občinskih organizacij ZB Novo mesto in Črnomelj ter TTKS Novo mesto in Črnomelj bo 12. februarja tradicionalni sedmi roški smučarski tek v Črmošnjicah. Udeležili se ga bodo pionirji, pripadniki JLA, borci, kurirji in številni drugi ljubitelji smučarskega teka.

Najboljše ekipe bodo prejele pokale, ki jih podeljuje naše uredništvo, odbor partizanskih kurirjev Slovenije pa bo najboljši pionirski ekipi izročil posebno priznanje.

Startni strel bo ob deseti uri sprožil častni pokrovitelj narodni heroj Jože Borštnar. K spomeniku pri osrednji partizanski kurirski postaji TV-15 v Občicah bodo položili venec. Partizanski kurirji bodo obiskali vse partizanske matere od Dolenjskih Toplic do Črmošnjic in tako dali športnemu tekmovanju še posebno zgodovinsko in človekoljubno obeležje.

Sklepni del tekov pa bo s kulturnim programom, objavo rezultatov, podelitvijo priznanj in srečanjem borcev z mladino v osnovni šoli »Baza 20« v Dolenjskih Toplicah.

Udeleženci sedmih roških tekov se bodo pomerili v treh kategorijah, in sicer mlajši pionirji in pionirke do enajst let starosti, starejši pionirji in pionirke od dvanajst do petnajst let starosti in borci,

kurirji NOV, pripadniki JLA ter rekreativci. Ekipni zmagovalec v skupnem številu pionirjev in pionirk bo dobil zlato plaketo odbora četrte brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije. Ker tek šteje tudi za prvenstvo Dolenjske, bodo prvi trije v vsaki kategoriji pionirjev in pionirk dobili posebne nagrade.

Borci in kurirji bodo tekli posamezno in zmagovalec bo tisti, ki bo prvi pretekel progo. Pri rekreativcih bo vsak udeleženec, ki bo uspešno pretekel progo, dobil posebno priznanje. V tej kategoriji ocenjujejo še najstarejšega in najmlajšega udeleženca. Starti bodo skupinski.

Uredništvo TV-15 Naš tovariš in odbor Kurirjev pa še posebej vabita borce NOV, naj se udeležijo sedmih roških tekov. Za vse, ki bi želeli teči v Črmošnjicah, je za prevoz iz Ljubljane poskrbljeno. Slavnikov avtobus avtobus bo odpeljal proti Dolenjskim Toplicam ob sedmi uri izpred hotela Kompas na Miklošičevi cesti v Ljubljani. Iz Dolenjskih Toplic pa se bo vračal ob 16. uri.

Prevoz je brezplačen.

Vse borce – smučarske tekače vabimo, da se udeležijo roških tekov in jih prosimo, da se prijavijo na naslov TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, Ljubljana ali na telefon 327-780 do vključno 10. februarja.

Uredništvo

V Benečijo in Rezijo

Po Albertu Jakopiču – Kajtimiru je priredil Jelko Peternelj

13

73. Italijani so se naposled le opogumili in tvegali naskoka, ki pa so ju drago plačali. V spopadu so imeli petnajst mrtvih, partizani pa so jim zaplenili dva mitraljeza, petnajst pušk, več nahrbtnikov, precej cigaret in konserv. Zaplenili pa so jim tudi dosti bomb, ki so jih metali nazaj med Italijane.

74. Napadali so do treh popoldne. Potem pa so spet privlekli minomete in začeli obdelovati z njimi partizanske položaje. Vendar njihove mine borcem niso prizadejale nobenih izgub. Ugotovili so, da so to kraljevi vojaki, ki jim prav nič ne diši boj s partizani, zato so se ves čas le motovili okoli položajev. Ob treh popoldne pa je prišel bataljon fašistov.

75. Ne zato, da bi pregnali brigado, temveč da bi se razporedili za četami kraljevih vojakov in jih z brzostrelkami gnali pred seboj nad partizanske položaje. Kraljevi vojaki so naredili nekaj korakov, ko pa so občutili odločen odpor borcev, so se obrnili nazaj. Takrat so fašisti začeli streljati nanje. Vnela se je bitka med fašisti in kraljevimi vojaki.

76. Medtem ko so se Italijani potolkli med seboj, so partizani bili ene in druge. Oficirjem je nekako uspelo pomiriti vojaške, ki so se nato umaknili proti Čanebli nad Furlanijo. Borci so pobrali njihovo orožje in dobro razpoloženi krenili za njimi. Pri Čanebli so zavili proti zahodu v smeri Jalovca in Breginja. Hodili so vso noč.

77. Zjutraj so v lepem vremenu prišli na Vedrijan v hribih. Tam so naleteli na oglarja. V pogovoru z možakarjem so spoznali, da jim ni prijateljsko naklonjen, zato so ga zastražili. Toda prostodušni partizani so pogosto ljudem preveč verjeli. Sicer pa kdo bi ne verjel siromašnemu oglarju, proletarcu, ki so ga vse življenje izkoriščali.

78. Ta možakar pa je znal preliščiti stražarja. Rekel mu je, da je nekoliko nižje studenec in da bi se šla tja odžejat. Stražar je res šel z njim. Prišla sta do studenca in zviti oglar je rekel stražarju: »Saj vem, da si bolj žejen, zato pij prvi.« Medtem, ko je stražar pil, se mu je oglar izmuznil. Fant je ves skesan prišel v štab povedat, kaj se mu je zgodilo.

Premišljanje o vojni in miru

V osnovni šoli Kerencičevih Pesnica so premišljali o vojni in miru. Izbrali smo dva njihova sestavka, Zvezdane Bruič iz 8. a in Marka Hadnerja iz 8. b razreda.

Zvezdana Bruič: Da, velikokrat sem že premišljala o vojni. O vojnah po svetu in njihovih zločinih vsak dan veliko berem in slišim. Včasih se vprašam, koliko ljudi na svetu vsak dan umre zaradi nasilja, zaradi preizkušanja orožja. Ne razumem, zakaj ZDA in SZ tekmujeta v oboroževanju, ki prinaša človeštvu zlo. Tisočkrat, milijonkrat bolje bi bilo, če bi tekmovali, katera bo pridelala več hrane. Tako bi ljudstvo lahko namesto z orožjem podpirali s hrano, da ne bi stradali. Pomiri me to, da je v naši državi mir. K temu je največ pripomogel naš tovariš Tito, ki se je brez strahu bojeval za neuvrščenost in mir v svetu. Ob pomislekih, da bi pri nas prišlo do vojne, pa me kar stresa, saj smo vajeni predobro živeti.

Kdo še ni videl ali slišal za grozote druge svetovne vojne? Menda ni takšnega, ki o znanikal. Zato se vsi bojujejo za mir in bratstvo med narodi, proti vojnem in izkoriščanju ter drugim nemirnim, ki iz dneva v dan povzročajo gorje. Zakaj je na svetu toliko gorja?

Zakaj toliko žalosti? Zakaj po svetu vojna divja?

Zakaj ni radosti? **Marko Hadner:** Sedim ob oknu in gledam v dež, v potokce vode, ki tečejo z vrha hriba. Trava se jih upira in trdno stoji pokonci. Tudi voda se bori. Noče si izbrati druge poti. Ob tem boju se spominam na vojno v svetu, Irak in Iran se bojujejo le za nekaj kilometrov zemlje, ki pa je polna nafte. Amerika in Sovjetska zveza tekmujeta v

oboroževalni tekmi. Na Poljskem je vojno stanje že več kot leto dni. Vsi ti dogodki, ki jih vsak dan spremljam v časopisu in po televiziji, me zelo pretresajo.

Po mojem mišljenju bi morala biti Zemlja ena sama država, vsi narodi pa bratsko povezani. Med barvami kože naj ne bi bilo razlik. Države bi se združile v eno, ki ne bi imela imena. Vsi ljudje bi imeli dovolj hrane, kajti če bi bili združeni, se ne bi bilo treba oboroževati. Lahko bi prodirali mnogo dlje v vesolje kot pa sedaj, ko vsaka država gradi svoje vesoljske ladje, in so mnogo slabše, kot če bi vsi narodi gradili eno, vendar dobro.

Tako premišljam in sedim ob oknu. Gledam v travo, ki se po nekajurnem boju še vedno upira. Še dlje bi premišljal o vojni, ki divja v svetu, in o miru, ki ga uživamo mi v svobodni Jugoslaviji, če me ne bi predramil zvonec.

»Novi rock 1983«

V okviru centra za interesno združevanje mladih deluje tudi komisija za kulturo, ki jo vodi Božo Grli. Na svojem prvem sestanku so se mladi domenili, da bodo delovno gradivo o izobraževanju kadrov v kulturi, ki ga pripravljajo, dali v javno razpravo. Gradivo nastaja na podlagi zborov študentov, sestankov na SZDL, RTV, marksističnega centra na univerzi in drugod.

Tudi delovna skupina mladih plesnih umetnikov pripravlja gradivo o plesni dejavnosti in plesni kritiki v naši republiki. V zadnjih letih se je izrazno plesna dejavnost pri nas močno razmahnila. Plesni ansambli se vse bolj uveljavljajo v širšem jugoslovanskem prostoru, medtem pa jih slovenska plesna kritika skoraj ali celo povsem zanemara. Plesalci se soočajo tudi z drugimi problemi, kot so pomanjkanje prostora za vadbo, pa financiranje plesnih projektov in tudi z realiziranjem predstav, kajti pri nas ima klasični balet še vedno prednost pred novimi smermi v plesni umetnosti.

Letos smo soorganizatorji koncerta »Novi rock 1983«, kjer se predstavljajo nove, še ne uveljavljene skupine, ki še niso izdale nobene plošče. Z natečajem želijo privediti spodbuditi tisto izvirno domačo rockovsko ustvarjalnost, ki glasbeno in tekstovno izraža zavzet odnos do družbenega dogajanja. **RK ZSMS**

Kako so vozili vino

Štefan Kolar je bil delegat na konferenci ZB NOV. Po konferenci smo se pogovarjali in povedali nam je tole zanimivo zgodbo iz časov NOB:

»Na kraj Stranice me vežejo vojni spomini. Imel sem nalogo, da preskrbim pijačo. S skupino partizanov sem se mudil prav na Stranica. Zvedeli smo, da imajo v župnišču veliko vina. Hajdi, gremo ponj! Res, v kleti so bili sodi polni. Naložili smo jih na voz in peljali pijačo na Pohorje. Mučili smo se, mučili, tiščali in pomagali kravam, da so potegnile do vrha. Na Pohorju smo zakurili ogenj, si nalili zlahtne kapljice, ki pa žal sploh ni bila zlahtna, kajti v sodih je bil jabolčnik. Tovariši so se nam smejali, pili pa so kljub temu.

ANDREJA ROTOVNIK, 4. r., OŠ Stranice

Srečanje v okviru kurirčkovskega festivala

Bilo je mrzlo vreme in obleka sem si debel pulover, vzela torbo in se odpravljala v šolo. Tisti dan sem v šoli nastopala s citrami. Ko je odzvonila tretja ura, sem odšla k folklorni skupini, ki se je pripravljala na nastop.

Eden iz folklorne skupine pristopi in nam reče: »Sne-mali nas bodo.« »Kaj?« vprašamo vsi hkrati. Odpravila sem se v telovadnico, saj se je proslava že skoraj začela.

Sedla sem za mizo in začela igrati. V obraz sem bila rdeča kot kakšen feferon. Seveda rdeč. Odigrala sem, sem si govorila. Odigrala brez napake. Ko sem dvignila oči od pogleda na citre, sem videla, da so me snemali. Bila sem vsa iz sebe in blede odšla iz telovadnice.

Postalo mi je slabo in odšla sem v jedilnico. Tam mi je naša dobra kuharica dala juho, ki sem jo hitro pojedla.

Proslava je bila zanimiva. Radovedno sem opazovala vse tovarise in učence ter naše goste: književnika Miro Alečkovič, Mitja Vošnjaka in oficirja Nikoliča. Učenci so dvigovali roke in postavljali vprašanja. Zvedeli so marsikaj zanimivega in poučnega. Mnogo smo izvedeli tudi iz pripovedovanja naših gostov. Srečanje se je končalo in vsi učenci so se odpravili s stoli v razrede. Stopila sem k enemu od TV ekipe in ga vprašala, če bo to po televiziji. »Seveda« mi je prijazno odgovoril. Rekel mi je tudi, da bodo to tri oddaje in da bo prva oddaja 30. decembra,

naslednji dve pa po novem letu.

Pri slovenščini sem mnogo premišljevala o tem, vendar sem se sama sebi čudila, da nisem imela strašne tre-me, ki me je morila na vsakem nastopu. Pomislila sem tudi na soboto, dne 18. 12.

Varni v prometu

Fotografija je sicer poletna, tako da te v tem zimskem času kar malce mrzla stresa ob pogledu na kratke rokave. Sporočilo, ki nam ga je sporočila Andreja Rotovnik iz Stranic, pa je še ravno tako uporabno. Takole piše: »Fotografija prikazuje naše kolesarske izpite. Treba je privezati še startno

številko, da bodo izpiti res pravi, nato pa z zbranostjo kreniti na krožno vožnjo in paziti na prometne znake. Čeprav sem izpit naredila, to še ne pomeni, da sem varna v prometu. Še naprej se je treba voziti po pameti in brez važnosti.

kovinotehna

CELJE, MARIBORSKA 7

- veleprodaja,
- zunanja trgovina
- maloprodaja
- inženiring

Kovinotehna, trgovska organizacija s celovito ponudbo

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Valerija, povabljeni si

Naj bo današnje kramljanje z vami, dragi naši mladi dopisniki, malo drugačno. Besedo prepuščam kar Danici Kovačič iz Maribora, ki vedno rada prebira vaše sestavke v mladinskem koticu TV-15. Ondaj pa ji je sestavek Valerije Motaln z naslovom Junaki, hvala vam! tako segel v srce, da se je odločila za tole pisemce:

»Sem že dolgoletna naročnica glasila ZB NOV TV-15 Naš tovariš in vselej ga preberem od prve do zadnje vrstice. S posebnim zanimanjem pa se ustavim na zadnji strani, kjer mladina piše svoje članke. V naši KS Slavko Šlander – Maribor delam z mladimi in za mlade, zato me sestavki mladih, njih misli in čustva, ki jih prenesejo na papir, močno zanimajo. V zadnji številki glasila z dne 27. 1. 1983 pa sem zasledila prispevek učenke 8. razreda osnovne šole Pohorskega bataljona – Oplotnica Valerije Motaln, z naslovom »JUNAKI, HVALA VAM!« Zelo rada bi spoznala to učenko, ki je napisala tako lepe in v srce segajoče besede.

Ko sem sama prvič videla Vančkov fotografijo, mi je bilo natanko 18 let. Iz nosečnosti sem se vrnila v Maribor, kjer sem se takoj vključila v delo OF. Nekega dne, bilo je v začetku leta 1943, sva s prijateljem hitela po sedanji Partizanski cesti v Mariboru, da bi kar najhitreje opravila neko nalogo. V sredini »promenade« je bil postavljen neke vrste kiosk, kjer so bile razstavljene slike, članki in fotografije. Okupator se je hvalil s svojimi zločini nad našim ljudstvom in poudarjal nepremagljivost nemške vojske. Različni ljudje so se tam ustavljali in si ogledovali slike. Tudi midva sva obstala. Že prej smo slišali, kaj se je dogodilo na Pohorju, a verjeti nismo mogli; tedaj pa te fotografije. O, groza!!! Ko sem gledala v mrtve in krvave borbe in borke, so mi solze kar same polzele, po licu. Ko je fant to opazil, takrat je bilo tudi jokati za partizane prepovedano in nevarno, me je hitro potegnil naprej in zasikal skozi zobe: »Svinje, svinje!« Obrnila sva se proti domu in molčala, zatopljena vsak v svoje misli. Neprestano sem imela pred očmi sliko Šarhovitih otrok in mogočnega, bradatega Pohorskega kralja, kakor smo imenovali starega Šarha. Živo sem videla padle junake, ki so žrtvovali največ, kar lahko za svobodo naš – svoje življenje.

Bili smo globoko pretreseni – a ne poraženi. Želja maščevati padle junake in pregnati osvraženega okupatorja z naše zemlje je bila samo še močnejša.

Takrat sem bila tudi jaz mlado dekle, skoraj še otrok in namesto sonca, sreče in ljubezni, sem videla kri, doživljala grozo in strah ter nosila v sebi neizmerno sovraštvo do okupatorja in njegovih hlapcev. Štirideset let je minilo od takrat, krepko sem zakoračila proti, 60. letu, a spomini so še živi. Valerija je napisala prav to, kar čutim tudi jaz in za kar se bom trudila, dokler bom zmogla, namreč, da bodo naši otroci imeli srečno otroštvo. »OTROCI MORAJO ŽIVETI KOT OTROCI: TO SO LJUDJE JUTRIŠNJEGA DNE IN OBSOJANJA VREDNI SO VSI, KI GRDO RAVNAJO Z OTROKI!«

Vabim Valerijo k sebi v Maribor. Zelo ljuba in draga gostja mi bo, in če želi sprejeti moje vabilo v zimskih počitnicah ali kdaj drugič, naj mi piše na naslov: Danica Kovačič, Goriška 12/III Maribor.

Vas spoštovana tovarišica urednica in vse vaše sodelavce pri urejanju našega glasila pa prav prisrčno pozdravljam ter želim kar največ uspeha pri delu.

Prav lepa hvala, tovarišica Danica, za pismo z lepimi željami. Nam na mladinski strani veliko pomeni spoznanje oziroma potrjevanje, da tudi malo starejši in ne le mladina radi pokukate, kaj počnemo z našimi mladimi novinarji v našem koticu TV-15. Ti, Valerija, pa mislim, da se boš odzvala prijaznemu vabilu naše zveste bralke. In še kaj nam napiši! Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Temeljni kamen za prizidek

Komaj nekaj let je minilo, odkar so se na široko odprla vrata nove šole za približno 400 učencev, šole, ki je bila zgrajena s sredstvi drugega samoprispevka, iz denarja, ki so ga v ta namen dali naši starši in drugi delovni ljudje. Srečni smo sedeli v nove šolske klopi, v svetle učilnice, ki so moderno opremljene. Toda čas je tekkel dalje in šoloobveznih otrok je vse več, saj je v tem času zraslo veliko stanovanjskih hiš. In spet smo ugotovili, da s tem, kar imamo, težko zadovoljujemo potrebe po nemotenem izobraževanju. Potrebne so nam dodatne učilnice, kabineti, telovadnica in drugi športni objekti.

Vzgoja in izobraževanje naš mladih, da bomo postali poštene in delavni državljani naše socialistične domovine, pa ni odvisna le od naših učiteljev, temveč se morajo v to vključiti tudi naši starši in drugi delovni ljudje in občani.

Tako je že tretjič uspel samoprispevek, poln odrekanih in ljubezni do vseh nas, do generacije, ki odrasča. Temeljni kamen, ki smo ga položili 28. decembra 1982, kliče nas pionirje, da se s pridnim učenjem oddolžimo vsem tistim, ki nam omogočajo pogoje za boljši in lepši jutri, ki pričakujejo, da bomo zrasli v poštene, delavne državljane naše ponosne domovine.

Ker stopamo po poti, ki nam jo je začrtal naš tovariš Tito, ovire na njej pa odstranjujejo tudi naši starši, sprejemamo obvezo, da bomo vsi kot eden uresničili našo zaobljubo.

KARMEN OGULIN, 5. c
OŠ Jože Moškrič, Ljubljana

Vojaški poklici
Življenjski
interes naroda

»Vojak bom,« pravi marsikateri deček, ko se še z leseno puško podi po dvorišču. Toda, kakor da to otroško navdušenje pri nas v Sloveniji počasi blede. Zakaj? Ko pride fant ob koncu osemletke pred poklicno odločitev, se vpraša: »Kam?« V vrsti poklicev, ki jih niza v mislih, ni več ali je zelo malo prostora za vojsko, kakor da je to ločen del družbe, za streljaj odmaknjen od vsega drugega, kar ponuja življenje. Zakaj? Je mar premalo seznanjenosti o tem, kaj pomeni vojaški poklic in kakšen je lahko? Oficirski poklic v vojski ni samo eden. Več kot sedemdeset jih je, delo v njih pa je pestro in za dolga leta ni prostora. Armada je povezana z življenjem vseh delovnih ljudi, zato tudi vojaški poklic ni ozko strokovno, ampak daje možnost opravljanja tudi takšnih del, ki pomagajo k splošnemu gospodarskemu in družbenemu napredku naše domovine. Ne nazadnje se je veliko stvari v zvezi z vojaškimi poklici v zadnjih letih spremenilo, od šolanja pa do možnosti osebnega razvoja vsakega posameznika.

Na tiskovni konferenci o možnostih vpisa mladincev v srednje vojaške šole v šolskem letu 1982/83 so nas seznanili z nekaterimi konkretnimi vojaškimi poklici v oklepno mehanizirani ter raketni enoti JLA na Ljubljanskem armadnem območju.

Pred tem pa je Boško Ratković, ki vodi enoto, spregovoril nekaj besed o zgodovini tankistov.

Tankisti so najstarejša enota oklepne vojske v Jugoslaviji. Nastala je 16. julija 1944 v Gravini v Italiji po ukazu tovariša Tita. Odlok o formiranju te enote se je rodil na drugem zasedanju AVNOJ. Med tovariši, ki so odšli v Italijo, na ustanovni zbor, so bili borci, ki so se bojevali v Španiji, tovariši s 1. zasedanja AVNOJ v mestu Bihac, potem takšni, ki so se izkazali v bojih na Neretvi in Sutjski, pa številni istrski Hrvatje, in primorski Slovenci, ki so bili takrat v južni Italiji in severni Afriki, in partizani iz koncentracijskih taborišč. Brigada je bila ob formiranju zelo številčna, kar nenavadno za partizansko vojsko, saj je štela 2003 ljudi (običajno je bilo le 1000). Med njimi je bilo kar 60 odstotkov Slovencev, ostali pa so bili iz drugih narodov in narodnosti Jugoslavije, pa tudi nejugoslovani. Sestav je bil res izbran. To povedo že številke; več kot 270 nosilcev partizanske spomenice in približno prav toliko članov KPJ oziroma kandidatov zanje.

Iz Gravine se je enota podala proti Visu. En del je sodeloval v napadu na dalmatinsko obalo, drugi del pa se je izkrcal v Dubrovniku. Od 22. oktobra 1944, ko se je napad začel, pa do konca vojne so tankisti sodelovali v vseh bojih v Dalmaciji, vedno kot nosilec ognjenega boja. Vojno so končali v rajonu Ilirske Bistrice in sodelovali pri osvoboditvi Trsta. Iz Trsta so krenili proti Postojni in tako v letu 1945 pristali na Vrhniki z imenom 1. tankovska brigada NOV Jugoslavije.

Iz te brigade se je razvil oklepno mehanizirani rod vojske. Po vojni je enota sodelovala v številnih nalogah obrambe domovine (1945 v okolici Trsta, pa spet prav tam v letu 1953, dalje v manevru »Svoboda '71«). Več let je enota med najboljšimi

na Ljubljanskem armadnem območju, pa tudi v okviru JLA.

Vojake usposablja, da bodo v vsakem trenutku sposobni braniti naše meje. Velika naloga je usposabljanje

Milan Stanojević, vodja mehanične delavnice, nekakšnega servisa za vozila oklepnih enot: »Vedno sem hotel postati nekaj posebnega. Mislim, da je bilo okoli, v katerem sem odrasel, dovolj seznanjeno z vojaškimi poklici, in to je vsekakor vplivalo na mojo odločitev. Sedaj pa je napredovanje odvisno od rezultatov dela. Imamo tudi organizirane oblike izpopolnjevalnega šolanja. V naši popravilnici pa seveda spremljamo najnovejšo dosežke, kolikor materialno stanje dopušča.«

starešinskega kadra, kandidatov za bodoče rezervne vojaške starešine. Kader je razmeroma mlad. Med njimi so iz vseh krajev naše domovine.

Trudijo se, da bi bili čimbolj enakomerno zastopani predstavniki vseh naših narodov in narodnosti. Vojašnico obišče veliko učencev, mladine, rezervnih vojaških starešin in staršev tistih mladih, ki se že šolajo v srednji vojaški šoli usmerjenega izobraževanja Franc Rozman-Stane v Ljubljani. Vrata so odprta vsem, ki bi radi pokukali v vojaško življenje.

Glede Slovencev je treba priznati, da predstavljajo med drugimi jugoslovanskimi narodi v vojaškem poklicu največji deficit. Le deset občin v naši republiki je, ki aktivno delajo v usmerjanju v vojaške poklice.

Razpis za vpis v srednje vojaške šole uradno velja do konca februarja, vendar bo verjetno podaljšan v mesec marec. Takrat bo namreč tudi razpis za vpis v vse srednje šole.

»Negativni trend je treba zaustaviti in predvsem nameniti posebno skrb občanom, ki morajo nositi odgovornost na tem področju,« je poudaril tovariš Alojz Hren, predsednik republiškega koordinacijskega odbora za usmerjanje mladih v vojaške in obrambne poklice pri RK SZDL. »Približno 300 kandidatov mora Slovenija letno zagotoviti za vojaške šole. To pa pomeni, da se jih mora na razpis javiti trikrat toliko. Posebno skrb je treba nameniti koordinacijskim odborom in komisijam za usmerjanje v vojaške poklice.

Usmerjanje mora biti strokovno, stalno in načrtno, skozi vse šolsko leto, zajeti pa mora vso šolsko mladino, in ne le tiste, ki so se že odločili za vojaški poklic. Tudi učitelji morajo biti seznanjeni z usmerjanjem v možnosti šolanja za vojaške poklice. Šole morajo biti za uspešno delovanje povezane

hanečne delavnice, diplomiranega inženirja strojništva Milana Stanojevića, v oddelku za elektroniko smo lahko spremljali elektronsko vodenje rakete na televizijskem ekranu, predstavili so nam tudi delo pri vzdrževanju vozil na kolesih, in nazadnje, pa vendarle ne kot najmanj pomembno, delo intendanta Predraga Dobića, ki skrbi za prehrano vojakov.

Živko Tadić je inženir elektronike. Rojen je bil leta 1960 v vasi blizu Bajine Bašte. S petnajstimi leti je odšel v srednjo vojaško šolo. Nadaljeval je šolanje na akademiji, nazadnje pa pristal na Vrhniki s činom podporočnika. »Ni bilo lahko in tudi ne pretežno«, pravi Živko.

»Delo, ki ga sedaj opravljam kot vodja enote za preskus oziroma kontrolo raket, je dovolj zahtevno, pa tudi zanimivo. Da se človek odloči

Bojan Babić je doma iz Trbovelj. Po šolanju na srednji vojaški šoli Franc Rozman-Stane v Ljubljani je odšel na akademijo kopenske vojske v Beogradu. Pravzaprav je najprej hotel postati pilot, pa mu zdravstvena kondicija to ni dopuščala. Po dveh letih splošne smeri se je odločil za specializacijo v pehoti. To je opravil v Sarajevu. Od tam je našel pot v enoto protizračne obrambe na Vrhniki, in sicer v zaščito. Varnost enote je glavna naloga varnostnikov. »Sam odnos starešin na Vrhniki mi je všeč«, pravi Bojan.

z zunanjimi dejavniki, potrebno je bolj trdno sodelovanje z armado, v koordinacijskem odboru pa morajo aktivno sodelovati vsi dejavniki predvsem ZSMS, ZZB NOV, SZDL ter vse druge DPO. Tudi ZK mora s svojo akcijo zagotoviti kontinuiran dotok kadrov v vojaške poklice.«

Skratka, obramba socializma in njegova izgradnja sta enotni, zato so vojaški poklici življenjski interes naroda.

Na obisku v oklepno mehanizirani ter raketni enoti JLA smo spoznali poklic strokovnjaka za rakete – diplomiranega vojaškega inženirja, poklic komandirja vojaške enote, ki skrbi za varnost, na miniaturnem strelišču se je predstavil Elmir Mehmedičević kot pedagog, v servisu za vozila oklepnih enot smo spoznali vodjo me-

za to šolo in ta poklic mora imeti nagnjenje k tehniki. Naj povem še to, da je srednja vojaška letalska šola v Rajlovcu, prav tako je tam tudi akademija letalske smeri. Živko pravi, da je predstava o poklicu sedaj, ko ga že opravlja, popolnoma drugačna kot prej, ko je bil še v šoli. Ima mesečni plan, ki pa ga s svojo ekipo vojakov dnevno usklajuje. Ob koncu vsakega dne opravijo analizo narejenega. Seveda je potrebno neprestano spremljanje napredka, tehnike. Po šestih mesecih bo Živko opravil izpit za svoje delo. Napredovanje pa je tako po ustaljeni poti. »Potrebna je le vestnost; čin pride sam po sebi«, meni mladi podporočnik in še dodaja: »Če ne bi ljubil svojega poklica, bi ga slabo opravljal.«

Živa Drole

Pogovor s Francetom Brenkom

Življenje s filmom

Tega mu pač nismo mogli povedati ob obisku, da želimo s tem zapisom, bežno risbico iz njegovega življenja, pristaviti čestitko ob sedemdesetem rojstnem dnevu, ker je njegova obletnica minila že v septembru, in ker pač težko prispemo vedno ob pravem času...

O svoji mladosti je komaj pred dobrim letom izdal knjigo »Črni zgodbi«. Devet otrok je bilo pri hiši v Dravljah. Vse otroštvo mu je bilo povezano z Ljubljano in še ožje z Dravljami, zato je v omenjeni knjigi nekaj zgodb posebej podnaslovljenih »Draveljske«.

Triintridesetega leta je maturiral na Državnem učiteljskem v Ljubljani in nato kratek čas učiteljeval na strojni ter na osnovni šoli na Prevaljah. Nato je študiral v Ljubljani na filozofski fakulteti, na oddelku pedagogike ter svoj študij nadaljeval v Pragi.

V praških letih je doživljal prve stike s filmom in filmsko umetnostjo in se v vsej dolgoletni pedagoško-svetovalni službi ter kasneje kot novinar in publicist ni več odvrnil od te, v njegovih začetkih še mlade, umetnostne zvrsti.

»Petintridesetega v Pragi sem pisal tudi gledališke igre in prve filmske kritike...«

Vrnitev v Ljubljano in »urjenje« na Centralnem psihotehničnem institutu, v Centralni poklicni svetovalnici ter službovanje v Banovinski poklicni svetovalnici in posredovalnici so bile naloge in zanimanje, ki je le delno zapolnjevalo različna nagnjenja v njem.

Vojna v Ljubljani, ilegala. »Za božič sva z ženo Kristino odšla domov, misleč, da bo sovražnik vsaj med prazniki miroval. Pa ni bilo tako. V veliki božični raciji so naju aretirali.

Mene so poslali v italijansko koncentracijsko taborišče Visco pri Palmanovi. Tam sem bil politični komisar taborišča do razpada Italije in razpustitve taborišča. Od štirih tisočev zapornikov nas je nekako dva tisoč prišlo čez Sočo na goriško fronto. Tam so nas porazdelili. Imenovali so me za člana agitpropa pri primorskem narodnoosvobodilnem svetu...«

Vojna je premikala ljudi po krajih in pokrajinah, kjer morda sicer v svojem življenju ne bi nikoli hodili. Brenkova pot je vodila skozi partizanske enote vse do osvobodjenega ozemlja v Črnomlju 1944. leta, kjer se začela njegova partizanska pedagoška, novi-

narska in fotografska dejavnost. Ob profesorju Veselku je bil imenovan pri agitpropu za vodjo oddelka za fotografijo in kinematografijo. Tako je na primer predaval na drugem tečaju za novinarje v Semiču pomen fotografije, medtem ko je v Ručetni vasi vodil celoten novinarski tečaj.

»Pred dvema letoma so me nekdanji tečajniki popeljali v Ručetno vas in nato smo si ogledali še metliški muzej. Imajo zelo dobro zbrano in lično predstavljeno zbirko NOB, kjer smo se tudi mi »našli«.

Mnogo je dogodkov, mnogo postaj, ki bi vsaka

do celovečerev. Pred vojno, to morate vedeti, uvoženi filmi (in vsi so bili uvoženi) niso bili slovensko podnaslovljeni – razen tistih treh, ki jih je dal na svoje stroške in pobudo slovensko podnasloviti gospod Kham.

Imamo slovenski film, ki pa ga je prav v zadnjem času potisnila afera z Dražgoško bitko v zelo slabo moralno luč. Ta stvar je slovenskemu filmu storila še neocenljivo moralno škodo! Kajti naša revolucija in narodnoosvobodilni boj imata in ponujata še vrsto drugih tem, ki bi jih bilo treba filmsko obdelati... To ve-

tike je nekako v reviji Ekran. Pri tej reviji je po moje nekako tako – skuša graditi stavbo pri strehi.«

Ste morali zato, da lahko danes govorite o filmu z zgodovinskega in kritičnega vidika, pregledati mnogo filmov?

»Da. Kdor se želi ukvarjati s filmsko kritiko, mora pregledati na stotine filmov in hkrati ne sme pozabljati svojih tal, plodnih in dobro pognojenih, kjer se ni bati, da se me ne bi vzkalilo in dobro rodilo.«

Bili ste prvi direktor slovenske direkcije za film, ki je bila ustanovljena že 1945. leta. Kaj je to pomenilo?

»To je v prvi vrsti pomenilo dobiti kamere, filmske trakove, nato pa snemati, snemati in spet snemati. Da bi čimeč tistega časa ohranili na filmskem traku. Naša posebnost tisti čas so bili filmski obzorniki o graditvi, o ljudeh, o vojnih zločincih... Ob tem delu so se učili partizanski filmarji Štiglic, Polh, Marinček, Franci Cerar. Tu so bili že izkušeni dr. Mario Förster, oba Badjura, Dimitrij Macarol, tu je bil Ivakov, Tonček Smeh, tu je bil novator Triglav filma Rudi Omota, ki je sam sestavil aparaturo za filmski zvočni zapis (kar je bil tisti čas monopol tuji-ne)... Zaradi tega, ker ni bilo mogoče uvažati projektorjev, je tudi prišlo v kranjski Iskri do proizvodnje kino-projektorjev...«

Predavali ste zgodovi-

Iz partizanskih zapisov:

Dežurni – v vasi sredi blata (op. belokranjska vas Cerkovišče)

Včeraj zjutraj ob štirih so me poklicali in hajkamo. Požigali so šolo, naprej ne vem. Do pol dveh ponoči pa sem gledal Radugo-Mavrico... O Mavrici si bom vse najlepše zapomnil. Prepovedal sem jo mladini, pa nobenega filma še ni videlo toliko mladih ljudi; učitelji so jih vabili in jim dajali kar vseprek vstopnice. Da, Cerkovišče nam je ime. (op.: Sovjetskega režiserja Donskoja film Mavrico imamo še danes za enega najbolj pretresljivih filmov v boju s fašizmom. Ker v njem doživlja vojne strahote otrok, sem ga skušal »cenzurirati«.)

v okupirani Ljubljani in če hočete, vse tja do osvoboditve Trsta.«

Kaj pa menite, da se malo oddaljša od prejšnje teme, o prizanesljivosti slovenske filmske kritike do slovenskega in sploh domačega filma?

To, da je prizanesljiva, le deloma drži. Sicer pa je po navadi tako, da človek svojim otrokom bolj gleda skozi prste kot drugim.

Jedro naše filmske kri-

Začenja se pravzaprav s tremi amaterskimi filmi ljutomerskega advokata dr. Karla Grossmana, ki je posnel semenj v Ljutomeru, odhod od maše in prizore na domačem vrtu že leta 1905/1906.

Ste si ogledali najnovejši slovenski film Rdeči boogie?

Nisem ga še videl. Vendar sodim, da je Karpo

bitko, se o tem ne želim pogovarjati.

Lahko odgovorite še na drugačno vprašanje? Ali ni vendarle filmska umetnost nasploh specifična že zaradi toliko sodujočih faktorjev?

Njeno bistvo je, da mora biti aktualna. Film ni majhen, cenen izdelek, ki bi ga bilo mogoče kar vreči proč, če ne uspe. Druž-

Iz rokopisa, ki se je ohranil z učiteljskega tečaja na Dobličah 1944. leta:

Poleti smo se tukaj zbrali, da bi učitelji postali. So jeli glave nam polniti, naj lačni smo bili, al' siti.

So pridnost v duše nam vivali, na deske slamo so postali, a že jih je premotil vrag, odvzeli so nam sveži zrak.

Pustili brz smo spalnico, šli spat smo v predavalnico. In osem članov tam živelo, po koncu vsega hrepenelo...

(Učenci omenjenega tečaja so se takole pošalili v verzih na svoj račun, poleg pa ošvrknili tudi predavatelje)

... Je mrk pogled – avtoriteta, Mencej nam disciplino vtepa. O mački čuda nam predava, živela naša očetnjava!

Na vrsti je naš vrli Brenk, njegov nasmeš kot zlati cvenk. Beli zobje, sive oči, naj dolgo še ljudi teži!...

Godina nadarjen fant. Včasih še preveč...

Kateri film s tematiko NOB pa je bil zadnji, ki ste si ga ogledali? Bi kaj rekli o tem?

ba, ki ga plača. »hoče denar nazaj«. Hkrati s tem pa mislim, da je v organizirani kinematografiji treba dopustiti možnost eksperimenta. Vse, kar je slovenskem filmu ohranjenega do danes, predstavlja tudi neprecenljivo zgodovinsko vrednost. Zato nam je lahko le žal, da smo prekmalu nehali izdelovati obzornike in sistematično snemati dogodke. Hkrati nam je lahko žal za vsak meter uničenega filma.

Seveda je boj za vsebino in oblike večen. To velja za literaturo, za glasbo in – tudi za film.«

Bojana Žokalj-Jesih

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35